

"วัดศรีทองไพบูลย์วราราม วัดป่าร้อยเอ็ด"

(ไพบูลย์ ทาหะพรหม)

บริจาคที่ดินสร้างวัดศรีทองไพบูลย์วราราม (วัดป่าร้อยเอ็ด)
ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ สร้างขึ้นเพื่อเป็น

อนุสรณ์แด่ คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม



อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

นายไพบูลย์ ทาหะพรหม

ณ เมรุวัดศรีทองไพบูลย์วราราม (วัดบ่าร้อยเอ็ด)

อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

วันเสาร์ที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔



(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๖๓๐๕๗



สำนักพระราชวัง

๒๖ มีนาคม ๒๕๒๔

พระราชทานเพลิงศพ นายไพบูลย์ หาหะพรหม บ.ม. ข้าราชการ สังกัดกระทรวงการคลัง ณ เมรุวัดศรีทองไพบูลย์วราราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

วันเสาร์ ที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

บุญสม พิมพ์.

(ลงนาม) ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายไพบูลย์ หาหะพรหม เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สารบาญ

ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ และกำหนดจะทำพิธีฌาปนกิจศพในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานเพลิงศพ ตามหมายรับสั่งที่ ๓๐๔๗ ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๔ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมแก่ครอบครัวของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม หาที่สุดมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมลำนึกในพระมหากรุณาธีคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมด้วยความรู้สึกซาบซึ้งเป็นที่สุด

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

ทองเลิ่ม ทาหะพรหม

ระลึกคุณ

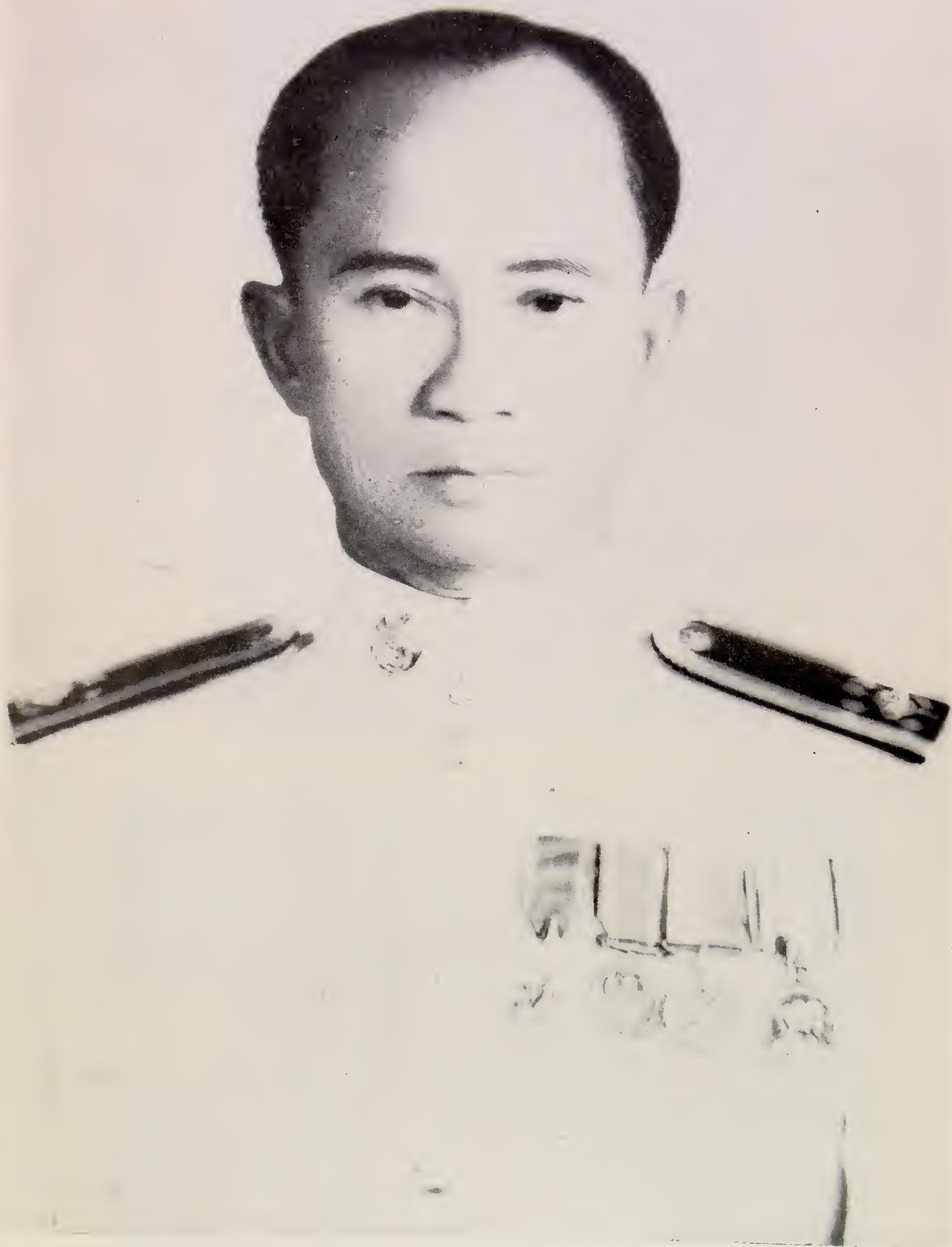
เมื่อคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ ความนี้ได้ทราบไปถึงท่านที่เคารพนับถือ ญาติมิตร ผู้รู้จักคุ้นเคย ได้กรุณามารดน้ำศพและวางพวงมาลาที่หน้าศพ พร้อมกับแสดงความอาลัย เสียใจต่อมรณะกรรมของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม และยังร่วมฟังพระอภิธรรมในเวลากลางคืน ตลอดจนการบรรจุศพและการบำเพ็ญกุศลอื่น ๆ แล้วยังได้ให้เกียรติมาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพขอขอบคุณทุก ๆ ท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องประการใด หรือเนื่องจากการต้อนรับไม่ทั่วถึงโปรดประทานอภัยด้วย

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายไพบูลย์ ทาหะพรหม บ.ม. กำหนดในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ณ เมรุวัดศรีทองไพบูลย์วราราม (วัดบ่าร้อยเอ็ด) บรรดาเจ้าภาพเห็นว่าหนังสือที่จะแจกเป็นอนุสรณ์ควรจะเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และ เกล็ดความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ จึงได้ติดต่อกับท่านเจ้าคุณพระประภัสสระมุนีเจ้าอาวาสวัดเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และบรรดาญาติมิตร และได้คัดเลือกเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวจัดพิมพ์ขึ้น

เจ้าภาพหวังว่า หนังสือนี้คงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านบ้างตามสมควรและขออำนาจแห่งกุศลอันจะพึงมี จงเป็นปัจจัยเสริมให้นายไพบูลย์ ทาหะพรหม ผู้ล่วงลับไปแล้วได้ประสบแต่อิฐคุณมนุญผลในสัมปรายภพตามควรแก่ฐานะทุกประการ

ภริยา และ ธิดา
เจ้าภาพ



นายไพบูลย์ ทาหะพรหม บ.ม.

ชาตะ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๕๒

มตะ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๒

๒๗



นายไพบูลย์ และ นางทองลิ่ม ทาหะพรหม



ลูกหลาน ในงานบำเพ็ญกุศล ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒



พระประภัสสรมุนี เจ้าอาวาสวัดเหนือร้อยเอ็ด บำเพ็ญกุศล
สวดพระอภิธรรม วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒



ธิดา

๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒

ประวัติ

คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม เกิดวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ปีระกา ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นบุตรคนที่ ๔ ของนายหมิบ และนางสิม ทาหะพรหม มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๑๐ คนคือ

๑. นางรำภา ศิริวรรณ
๒. นางดวงจันทร์ วรรณพินิจ
๓. นางเกณฑ์ กูลสวัสดิ์
๔. นายไพบูลย์ พาหะพรหม
๕. นายวิมล ทาหะพรหม
๖. นายธวัช ทาหะพรหม ถึงแก่กรรม
๗. นายบุญมี ทาหะพรหม ถึงแก่กรรม
๘. นายรอด ทาหะพรหม
๙. นายเฉลิม ทาหะพรหม
๑๐. นางละม่อม จันทราช ถึงแก่กรรม

การศึกษา

คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม เข้ารับการศึกษาเบื้องต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ที่โรงเรียนประจำจังหวัดร้อยเอ็ด "สตรีศึกษา" เรียนจบประโยคประถมศึกษา และเรียนจบระดับมัธยมศึกษา ที่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดร้อยเอ็ด "ร้อยเอ็ดวิทยาลัย" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

การรับราชการ

๑ มิถุนายน ๒๔๘๑ เสมียนสรรพสามิต จังหวัดร้อยเอ็ด
๑ มกราคม ๒๕๐๙ เป็นประจำแผนก แผนกสรรพสามิตจังหวัดร้อยเอ็ด
๑ เมษายน ๒๕๑๒ เลื่อนเป็นประจำแผนกตรี แผนกสรรพสามิต จังหวัดร้อยเอ็ด รับราชการตลอดมา จนครบเกษียณอายุราชการ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

๕ ธันวาคม ๒๕๐๗ ได้รับเหรียญจักรพรรดิมาลา

ชีวิตสมรสและครอบครัว

คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม ได้สมรสกับ นางสาวทองลิ่ม วรามิตร ธิดานายเกิดและนางแก้ว วรามิตร มีธิดา ๑ คนคือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมจิตต์ คงสัตย์ สมรสกับนายจรรยา คงสัตย์

คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม ถึงแก่กรรมโดยปัจจุบันทันด่วน ด้วยรถยนต์เกิดอุบัติเหตุ เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. ณ โรงพยาบาลจังหวัดร้อยเอ็ด รวมอายุได้ ๗๐ ปี ๔ เดือน ๑๓ วัน

คำไว้อาลัย แด่

คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม

การจากไปไม่รู้กลับ ของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม ข้าราชการบำนาญ กรมสรรพสามิตครั้งนี้ นอกจากจะนำความเศร้าสลดใจมาสู่ภรรยา–บุตร และญาติมิตรสหายแล้ว ผมกับภรรยามีความรู้สึกอาลัยและเสียใจด้วยเป็นอย่างมาก เพราะคุณไพบูลย์ ทาหะพรหมได้เคยอยู่ร่วมรับราชการกับผมในขณะที่ผมดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. ๒๕๐๒–๒๕๐๕ คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม เป็นคนดีมีความประพฤติเรียบร้อย เป็นผู้ใหญ่มีใจคอเยือกเย็นสุภาพอ่อนโยนต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนฝูงทั่วไป มีความซื่อสัตย์ ตั้งใจปฏิบัติราชการด้วยความจริงใจ ซึ่งเป็นที่รักและคุ้นเคยสนิทสนมกับผมและครอบครัวอย่างญาติสนิท แม้ผมจะถูกย้ายไปอยู่จังหวัดอื่น เขตอื่นจนกลับมารับราชการเป็นสรรพสามิตเขต ๔ ในปีพ.ศ. ๒๕๑๖ ก็ได้มีโอกาสพบปะกันเสมอเมื่อผมตรวจราชการที่จังหวัดร้อยเอ็ด คุณไพบูลย์ ทาหะพรหม และภรรยาได้ติดต่อผมและครอบครัวผมอยู่ตลอดเวลาเหมือนเมื่อครั้งยังรับราชการอยู่ด้วยกัน นอกจากนั้นยังได้มีโอกาสร่วมทำบุญร่วมกันในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งผมได้มีการทอดผ้าป่าที่จังหวัดร้อยเอ็ด ก็ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม และภรรยาด้วยดียิ่ง เมื่อคุณไพบูลย์ได้จากไปครั้งนี้ ผมและครอบครัวผมทุกคน จึงขอแสดงความเสียใจอย่างยิ่งที่ขาดผู้ที่ผมและครอบครัวรักอย่าง พี่–ญาติไป ทั้งนี้เพราะใครเล่าจะหนี "ความตาย" นี้เมื่อเวลามาถึงแล้วไปได้

ขอกุศลคุณความดี และผลบุญผลกุศล ที่คุณไพบูลย์ ทาหะพรหมได้บำเพ็ญมาในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ และที่คุณทองลิ่ม ทาหะพรหม ได้มีจิตศรัทธาถวายที่ดินจำนวน ๑๐๑ ไร่ ๒ งาน แก่คณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติและฝึกอบรมกัมมัฏฐาน เป็นวัดศรีทองไพบูลย์วราราม (วัดป่าร้อยเอ็ด) ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณไพบูลย์ ทาหะพรหมครั้งนี้ จงเป็นผลสนองให้ดวงวิญญาณของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม จงประสบแต่สันติสุขในสัมปรายภพโน้นจงทุกประการเทอญ.

นายพูนศักดิ์ ณ ป้อมเพ็ชร์
สรรพสามิตเขต ๒ ชลบุรี

คำไว้อาลัย

การสูญเสียคุณไพบูลย์ในครั้งนี้ เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของดิฉัน คุณไพบูลย์ เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของบ้าน เป็นผู้เสียสละทุก ๆ อย่างทั้งความสุขส่วนตัวเพื่อลูกและหลานรวมทั้งเด็กในบ้านทุกคน แต่คุณไพบูลย์ก็จากดิฉันไปอย่างกระทันหัน ดิฉันทราบดีว่าการเกิด, แก่, เจ็บและการตายเป็นของธรรมดาแต่ดิฉันมิได้คิดว่าจะมีเหตุการณ์กระทันหันเช่นนี้เกิดขึ้นในชีวิต

การจากไปของคุณไพบูลย์ได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. เหตุการณ์ในวันนั้นเป็นไปอย่างกระทันหัน คุณไพบูลย์กับดิฉันไปร่วมงานฉลองกฐินสามัคคี ของคุณพี่ไสล – คุณพี่ดวงจันทร์ วรรณพินิจ อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตั้งองค์กฐิน และทอดถวาย ณ วัดบ้านหวายหลึม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อเจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้วก็มีการรับประทานอาหารร่วมกัน สนทนาปราศัยกับญาติพี่น้องเพื่อนบ้านพอสมควร แล้วเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. คณะของเราก็ออกเดินทางกลับบ้านที่อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีนายเฉลิม ดาร่อน เป็นพนักงานขับรถเมื่อรถมาถึงค่ายลูกเสือ อำเภอธวัชบุรี ซึ่งเป็นทางโค้งรถวิ่งไปชนหลักขาวดำที่ปักอยู่ข้างถนนหลังจากนั้นรถก็เสียหลักวิ่งลงข้างทางด้านซ้ายมือ จากนั้นดิฉันก็ไม่รู้สึกตัว มารู้สึกตัวอีกครั้งหนึ่งในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ดิฉันได้ยินเสียงคนคุยกันอยู่ใกล้ ๆ จำเสียงได้ว่าเป็นคุณบุษกร จันทชุม พยาบาลหลานสาว และคุณสมศรี ทาหะพรหม ผู้ช่วยพยาบาลเป็นหลานสะใภ้ คุณนันทศิริ หล่อปิยานนท์ ลูกสาว ดิฉันครึ่งหลับครึ่งตื่น ถามได้ความว่ารถเกิดอุบัติเหตุ ดิฉันบาดเจ็บ ดิฉันถามถึงคุณไพบูลย์ ก็ได้รับคำตอบว่าบาดเจ็บเหมือนกันคุณไพบูลย์ขณะนี้รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลร้อยเอ็ด เป็นโรงพยาบาลเดียวกันกับดิฉัน แต่เป็นคนละห้อง ดิฉันก็เชื่อตามที่ญาติพี่น้องลูกหลานบอก เพราะว่าดิฉันกับคุณไพบูลย์มาด้วยกันนั่งรถคันเดียวกัน นั่งติดกันกับดิฉันทางขวามือ ส่วนคนขับอยู่ทางด้านซ้ายมือ นั่งแถวหน้าด้วยกัน ก็คงจะเจ็บเท่า ๆ กันถึงจะมากก็คงจะไม่ถึงกับพิการ ดิฉันคิดในใจ ดิฉันถามถึงคุณวัฒนา เทศวิเชียร บุตรเขยที่ไปด้วยก็ว่าไม่เจ็บ คุณวัฒนาได้เป็นผู้ขอความช่วยเหลือ ให้รถ

ตำรวจทางหลวงอำเภอธวัชบุรี รับคนเจ็บทั้งหมดส่งโรงพยาบาลจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อถึงโรงพยาบาลก็ได้รับความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ จากนายแพทย์และพยาบาล เป็นอย่างดี ดิฉันได้รับความอุปการะจากตำรวจทางหลวง นายแพทย์ และนางพยาบาลผู้ช่วยพยาบาลซึ่งมีพระคุณอย่างสูง เหลือที่จะกล่าวไว้ได้

หลังจากนั้นก็มีญาติมิตรผู้รู้จักคุ้นเคย และลูกหลานทยอยเข้าไปเยี่ยมมิได้ขาด ตลอดระยะเวลา ๕ วันที่อยู่ในโรงพยาบาล ดิฉันรู้สึกปวดเมื่อยไปหมดทั้งตัวขยับไม่ได้ คิ้วซ้ายแตก น.พ. เอาผ้าก๊อดปิดตาไว้ จึงได้แต่นอนซม ดิฉันขอไปเยี่ยมคุณไพบูลย์ก็ไม่มีใครยอมให้ไป ญาติพี่น้อง ลูกหลานเข้ามาเยี่ยมแล้วก็หายหน้ากันไป ให้คุณน้าพู วิสุทธิรัตน์ และหลาน ๒–๓ คนเฝ้าดิฉัน ลูกมาเยี่ยมดิฉันบอกให้ไปเยี่ยมอาการป่วยของคุณพ่อ ลูกตอบว่าได้ไปเยี่ยมคุณพ่ออยู่เสมอ ดิฉันก็ยังคิดว่าเป็นความจริงเช่นนั้น

ล่วงเข้าวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๒ ญาติมิตร น้อง ๆ ลูกหลานหลายคนมาเยี่ยมยืนล้อมเตียงดิฉัน ส่วน พ.อ. (พิเศษ) มานะ วรามิตร น้องชายได้พูดขึ้นว่าพี่ไพบูลย์เจ็บหนัก แล้วน้องชายคนที่ ๒ ที่ ๓ และคุณน้าพู วิสุทธิรัตน์ รวมทั้งลูก หลาน ญาติมิตร ได้ช่วยกันพูดเสริมให้ดิฉัน ค่อย ๆ เข้าใจว่าอาการเจ็บของคุณไพบูลย์ ฯ หนักมาก และบัดนี้ได้จากเราไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ ดิฉันไม่เชื่อหูตัวเอง จึงขอให้พูดให้ฟังอีกครั้ง น้องชายจึงพูดอีกว่า พี่ไพบูลย์ได้จากพวกเราไปเสียแล้ว คำพูดประโยคนี้เป็นคำพูดที่ดิฉันมิได้คิดว่าจะได้ยินในกระทันหันเช่นนี้ ดิฉันเสียใจอย่างสุดซึ้ง เมื่อดิฉันทราบความจริงดิฉันได้บอกให้อาจารย์ศิริมา วรามิตร หลานสาวไปหานายศรีจันทร์ ไวยาวัจกร วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) ต. ศรีสมเด็จ อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด ให้พาไปนิมนต์ พระอาจารย์หลวงพ่อศรี มหาวีโร ให้พระคุณเจ้ามาเทศน์โปรดดิฉัน ณ ที่ห้องพักรักษาตัวของโรงพยาบาลร้อยเอ็ดในวันนั้น ทันทีและต่อมาในเวลาไม่นานนัก พระอาจารย์หลวงพ่อศรี มหาวีโร ท่านก็ได้เมตตามาโปรดดิฉัน ดิฉันได้ตั้งจิตอธิษฐานให้ความดีที่คุณไพบูลย์ได้กระทำมาแล้วเมื่อยังมีชีวิตอยู่ และบุญกุศลที่ดิฉัน และญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของคุณไพบูลย์ไปสู่สุคติในสัมปรายภพโดยเพรียบพร้อมทุกประการ

ดิฉันได้เก็บรักษาศพของคุณไพบูลย์ไว้เป็นเวลาเกือบ ๒ ปี เพื่อแสดงความระลึกถึงคุณไพบูลย์ ดิฉันคิดอยู่ในใจทุกวันว่าคุณไพบูลย์ยังอยู่ใกล้ดิฉันตลอดเวลา คอยดูแล

บ้านให้ความร่มเย็นแก่ลูกหลานเสมอมาคุณไพบูลย์ยังไม่จากไปไหน คุณไพบูลย์จะอยู่ในหัวใจดิฉันตลอดกาล

คุณไพบูลย์เป็นที่รักของลูก ๆ และครอบครัว พยายามสร้างหลักฐานให้เป็นปึกแผ่นเพื่อลูก ๆ จะได้อยู่อย่างสบายในอนาคต พยายามส่งเสริมให้ลูกและหลานทุกคนมีการศึกษาจนจบชั้นสูงเพื่อจะได้ช่วยตัวเองในวันข้างหน้า คุณไพบูลย์มีความรักในครอบครัว และระลึกถึงผู้ที่เคยมีพระคุณตลอดเวลา

ในด้านการงานคุณไพบูลย์เริ่มชีวิตด้วยความเพียรพยายามมีความสุจริตต่องานที่ได้รับมอบหมาย ไม่เคยมีประวัติด่างพร้อยในการทำงานจนกระทั่งปลดเกษียนอายุ คุณไพบูลย์พยายามอบรมสั่งสอนให้ลูก เป็นคนดี เพื่อจะได้เป็นกำลังของประเทศชาติ คุณไพบูลย์มีเพื่อนฝูงมิตรสหายมากมายและยังมีเด็กในอุปการะอีกเป็นจำนวนหลายคน ทั้งพยายาม ส่งเสริมให้ได้เล่าเรียนและทำงาน

การจากไปของคุณไพบูลย์ในครั้งนี้ ดิฉันไม่สามารถจะบรรยายเป็นตัวหนังสือได้ ใจของดิฉันเท่านั้นที่จะบอกได้ว่า "ดิฉันเสียใจแค่ไหนในการจากไปของคุณไพบูลย์" ดิฉันจำคำพูดทุกคำของคุณไพบูลย์เมื่อยังมีชีวิตอยู่ว่า ถ้าคุณไพบูลย์เป็นอะไรไปก่อนดิฉัน คุณไพบูลย์จะจากไปเพียงร่างกายเท่านั้น จิตใจของดิฉันยังนึกถึงคุณไพบูลย์อยู่เสมอ ดิฉันขอให้บุญกุศลที่คุณไพบูลย์ได้บำเพ็ญมาครั้งยังมีชีวิตอยู่จงเป็นแท่นทอง รอง รับ ดวง วิญญาณ ของ คุณไพบูลย์ ขออนุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย จงเป็นดุจดวงประทีปชักนำคุณไพบูลย์ให้บรรลุ ถึงซึ่งสุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ

ทองเลี่ยม เพาะสงวน

อาลัยคุณพ่อ

กลางคืน ดึกดื่นแค่ไหน หรือแม้แต่กลางวันคุณแม่อยู่ที่ไหนเป็นต้องพบคุณพ่ออยู่ด้วยทุกครั้งไป แม้จะต้องคอยนาน ๔–๕ ชั่วโมง คุณพ่อก็ไม่เคยปริปากบ่นให้ขุ่นเคืองใจ ความอดทนหนักแน่นจึงเป็นคุณสมบัติของท่าน ไม่ว่าคุณแม่หรือลูกมีธุระจะไปที่ไหน ท่านยินดีจะไปเป็นเพื่อนคอยคุ้มครองป้องกันภัย และช่วยแก้ปัญหาให้กับพวกเราอยู่เสมอ เป็นเช่นนี้ตั้งแต่ลูกยังเด็กหรือแม้เมื่อโตแล้วก็ตาม ดังนั้นเมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นกับคุณพ่อจึงไม่แปลกใจว่าคุณแม่จะต้องอยู่ในที่นั้นด้วยเช่นกัน

เช้ามืดวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๒๒ ลูกได้รับโทรศัพท์ทางไกลร้อยเอ็ดแจ้งให้ทราบว่า คุณพ่อคุณแม่ประสบอุบัติเหตุรถคว่ำเมื่อคืนนี้ (คืนวันเสาร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒) คุณพ่อเสียชีวิตทันที คุณแม่เจ็บหนักอยู่โรงพยาบาลร้อยเอ็ด เฉลิมคนขับเจ็บหนักเช่นกัน ลูกทราบข่าวคุณพ่อด้วยความงุนงง ไม่เชื่อหูที่ได้ยินถามซ้ำแล้วซ้ำอีก ลูกภาวนาขออย่าให้เรื่องที่ได้ยินนั้นเป็นจริงเลย ลูกรับทราบการจากไปของคุณพ่อคล้ายกับเป็นความฝันช่างรวดเร็วจนสุดที่ลูกจะปรับใจได้ ลูกคิดเฉลียวใจขึ้นมาทันทีว่า เขาคงจะหลอกให้เราตั้งสติก่อนกระมัง นี่เราคงสูญเสียทั้งคุณพ่อ–คุณแม่พร้อม ๆ กันหรืออย่างไร ลูกหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างแล้วหรือนี่ ลูกทำอะไรไม่ถูกเอาแต่ร้องไห้ เมื่ออาทิตย์ที่แล้วลูกกลับไปร้อยเอ็ดเยี่ยมคุณพ่อ–คุณแม่ ไม่มีอะไรเป็นเครื่องบอกเหตุว่าลูกจะได้พูดคุยกับคุณพ่อเป็นครั้งสุดท้าย ท่านยังแข็งแรง ร่าเริง ไม่มีโรคภัยประจำตัวพอที่จะได้วิตกกังวลแม้แต่น้อย

ลูกเดินทางไปถึงร้อยเอ็ด รีบไปที่โรงพยาบาล ทราบว่าเขาย้ายคุณแม่ไปไว้อีกตึกหนึ่ง ดิฉันใจหายนึกขออย่าให้เป็นตึกที่ลูกเดาไว้เลย จนกระทั่งได้พบคุณแม่ ลูกพูดอะไรไม่ออก คุณแม่ถูกปิดตาไว้หมด โล่งใจและขอบคุณที่พระผู้เป็นเจ้ายังคงปรานีแก่ลูกอยู่บ้าง ที่ไม่พรากท่านไปจากลูกทั้งสองคน แต่ก็ไม่ทราบว่าคุณแม่จะตาบอดหรือไม่ เพราะปิดตาไว้หมด ถ้ามีเรื่องสะเทือนใจร้องไห้ จะทำให้แผลที่คิ้วอักเสบ ลูกอยากจะร้องไห้และระบายความทุกข์ให้เบาบางไปก็ทำไม่ได้ จึงได้แต่ปลอบคุณแม่และต้องพูดปดกับคุณแม่ว่าคุณพ่อเจ็บมากเช่นกันลูกจะไปเยี่ยมคุณพ่อก่อน คุณแม่รีบบอกอนุญาติทันที ลูกออกมาข้างนอกได้แต่

ร้องไห้ ความทุกข์อะไรในโลกนี้ ทั้งหมดได้มาทับถมอยู่บนอกของลูก มันแน่น พูดอะไรไม่ออก ลูกได้ไปเคารพศพคุณพ่อ ท่านไม่มีบาดแผลที่ไหนเลย ท่านนอนหลับสนิท ลูกยังจำติดตาไม่มีวันลืมเลือน คุณพ่อช่างรีบด่วนจากลูกไป ลูกรู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้างสุดที่จะพรรณา หากมีญานวิถีใดที่จะส่งตรงไปถึงคุณพ่อได้ ขอให้คุณพ่อจงรับทราบไว้ด้วยว่า ลูกยังระลึกถึงคุณพ่ออยู่ด้วยความเศร้าใจและอาลัยอาวรณ์ ต่อการจากไปของคุณพ่ออย่างที่สุด

ด้วยอำนาจแห่งคุณความดี ที่คุณพ่อได้กระทำไว้ในชาตินี้ ลูกขอน้อมจิตอธิษฐานให้วิญญานของคุณพ่อจงมีความสุขสมบูรณ์ ยิ่งขึ้นในสัมปรายภพ และถ้าหากชาติหน้ามีจริง ลูกก็ขอเกิดเป็นลูกของคุณพ่อทุกชาติไปเทอญ

จากลูกของคุณพ่อ

สมจิตต์ คงสัตย์

๓ เม.ย. ๒๕๒๔

คำไว้อาลัย

ในระหว่างที่ผมต้องเข้าโรงพยาบาลรามาธิบดี กรุงเทพ ฯ เพื่อให้หมอรักษาโรคปวดต้นคอและหัวไหล่ โดยวิธีกายภาพบำบัด ก็ได้รับโทรศัพท์จากหลาน สมจิตต์ คงสัตย์ ว่า "คุณพ่อไพบูลย์เสียแล้วพร้อมกับครูสวาสดิ์" ผมตกใจและงงงันต่อข่าวนี้ เพราะไม่คิดว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นแก่ท่านทั้งสอง ถามรายละเอียดในการถึงแก่กรรมของทั้งสองท่านจากหลานผู้โทรศัพท์แจ้งข่าว ก็ไม่ได้รายละเอียดมากไปกว่านี้ แล้วคิดว่าทำไมหนอ ทั้งสองท่านต้องมาถึงแก่กรรมลงพร้อม ๆ กันและด้วยเหตุเดียวกันโดยใครก็ไม่ได้คาดฝันมาก่อน ทำให้ผมต้องยุติการทำกายภาพบำบัดลงโดยกระทันหันไม่ครบกำหนดตามที่แพทย์สั่ง แล้วเดินทางมาช่วยจัดงานศพของสองท่านที่จังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งผมรักใคร่และเคารพนับถือ เนื่องจากท่านหนึ่งก็เป็นพี่เขยและอีกท่านหนึ่งก็เป็นผู้ร่วมงานราชการซึ่งได้เสนอ ขอ แต่ง ตั้ง ให้ เป็น ผู้ ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองร้อยเอ็ดไปแล้ว คำสั่งกรมอนุมัติให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวก็ได้ติดตามมา ภายหลังจากท่านได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ผมมีความเสียดายและเสียใจจึงอดที่จะกล่าวถึงท่านไม่ได้ในโอกาสนี้ สำหรับคุณพี่ไพบูลย์ ทาหะพรพม นั้นก็เป็นผู้มีคุณลักษณะเป็นผู้อาวุโสที่น่าเคารพนับถือมีพรหมวิหารธรรมต่อทุกคน ตลอดทั้งญาติ พี่น้อง ลูกหลาน ทั้งฝ่ายตนและฝ่ายภรรยาเป็นอย่างดี รักบุตร ภรรยา ช่วยเหลือเกื้อกูลในธุรกิจการงานของญาติ พี่น้องและของภรรยาได้อย่างยอดเยี่ยม จะไปไหนใกล้ ไกล ไม่เคยทอดทิ้ง จะทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ คุ้มครอง ความปลอดภัยให้แก่ภรรยา จนสามารถกล่าวได้ว่าเห็นคุณทองลึมที่ไหนก็ต้องเห็นคุณไพบูลย์ที่นั่นเสมือนเป็นเงาตามตัวฉะนั้น คุณพี่ไพบูลย์ ทาหะพรหมเป็นคนแบบสมถะ มักน้อย สันโดด ไม่ฟุ้งเฟ้อทะเยอ ทะยาน การปฏิบัติราชการก็เป็นไปอย่างเรียบ ๆ ก้าวหน้าไปตามลำดับขั้นตอน สนใจในงานการกุศล บริจาคทานช่วยเหลือ สมณะชีพราหมคนยากจน เดือดร้อนอยู่เป็นประจำตลอดมา เมื่อคุณพี่ไพบูลย์ พาหะพรหม ต้องถึงกาลวายชนม์ลง น้องก็ขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้พี่ไพบูลย์ ทาหะพรหม ถึงซึ่งสุขในสัมปรายภพนั้นเถิด

ชื่นชัย วรามิตร

คำไว้อาลัย

แด่พี่ไพบูลย์ ทาหะพรหม

การจากไปอย่างกระทันหันด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ของพี่ไพบูลย์ ทาหะพรหม เมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ ทำให้ผมและครอบครัวรู้สึกเศร้าสลดใจอย่างสุดที่จะพรรณาออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้

พี่ไพบูลย์เป็นผู้ที่ผมและครอบครัวให้ความเคารพนับถือในฐานะญาติผู้ใหญ่ ที่ ใกล้ชิดสนิทสนมที่สุดคนหนึ่งที่ยังเหลืออยู่ไม่มากคนนักในปัจจุบันนี้ ความเคารพนับถือที่ครอบครัวผมมีต่อพี่ทองลิ่ม ทาหะพรหมพี่สาวคนเดียวของผม มีมากมายเพียงใด พี่ไพบูลย์ ก็ได้รับความเคารพนับถือนั้น จากครอบครัวผมโดยเท่าเทียมกันตลอดมา

พี่ไพบูลย์ เป็นผู้ที่วางตนเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพนับถือ เพียบพร้อมไปด้วยพรหม-วิหารธรรม ให้ความรักใคร่เอ็นดูแก่ผมและครอบครัวด้วยน้ำใสใจจริงเสมอต้นเสมอปลายมาตลอดเวลา ทำให้พี่น้องลูกหลานทุกคนมีความอบอุ่นใจ และเป็นแกนกลางก่อให้เกิดความรักใคร่ปรองดองในบรรดาญาติพี่น้องทุก ๆ ฝ่ายอีกด้วย

ไม่ว่าครั้งใดคราวใดที่ผมและครอบครัวเดินทางมาเยี่ยมบ้านที่ร้อยเอ็ด ผมจะมาพักที่บ้านพี่ไพบูลย์ด้วยความเป็นสุขและอบอุ่นใจทุกครั้ง พี่ไพบูลย์มักจะเตรียมการต้อนรับพวกเราด้วยความดีอกดีใจเช่นกัน ในมื้อเย็นที่เดินทางมาถึงพี่ไพบูลย์จะเตรียมอาหารพิเศษและเครื่องดื่มพิเศษไว้คอยต้อนรับเสมอ แต่นี้ต่อไปเราก็จะไม่มีโอกาสได้รับการต้อนรับเช่นว่านี้จากพี่ไพบูลย์อีกแล้ว

พี่ไพบูลย์ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางคำสั่งสอนขององค์พระศาสดาและมีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น เรื่องการบุญการกุศลเพื่อทะนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนา พี่ไพบูลย์และครอบครัวจะยินดีร่วมมือให้ความช่วยเหลือและร่วมบริจาคด้วยทุกครั้งไม่เคยขาดจนนับได้ว่าเป็นศาสนูปถัมภ์ที่ดีตลอดชีวิตเลยก็ได้ เพราะอุบัติ-เหตุอันทำให้เสียชีวิตครั้งนี้ก็เกิดจากการเดินทางไปร่วมงานกุศลนั่นเอง แม้ในโอกาสพระราช-

ทานเพลิงศพในวันนี้ พี่ทองลิ่ม ทาหะพรหม ก็ได้บริจาคที่ดินผืนหนึ่งเพื่อถวายแก่คณะสงฆ์ให้สร้างวัดศรีทองไพบูลย์วราราม (วัดบ่าร้อยเอ็ด) เพื่อเป็นถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาสืบไป

ด้วยอนุภาพแห่งกุศลผลบุญและกรรมดีทั้งหลายที่พี่ไพบูลย์และญาติมิตรได้ร่วมกันสร้างสมไว้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งผลให้ดวงวิญญาณของพี่ไพบูลย์ ทาหะพรหม ประสบสุขตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ จงทุกประการ

พันเอก (พิเศษ) มานะ–กิติมา วรามิตร
รองผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก

คำไว้อาลัย

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. ขณะที่ผมยืนอยู่บนสพานหน้าบ้าน ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนที่กว้างที่สุดซึ่งมีชื่อเรียกว่า ลานเท เรือเร็วสองตอนลำหนึ่ง วิ่งมาจากฝั่งตรงกันข้าม พลันสายตาผมเหลือบไปเห็น พี่มานะ (พันเอกพิเศษ) มานะ วรามิตร) และอาจารย์สมจิตร คงสัตย์ นั่งมาในเรือ พอเรือจอดสนิดผมก็เอ่ยขึ้นมา วันนี้พี่มา สมจิตรมา ผมขอต้อนรับเต็มที่ น่าจะบอกล่วงหน้าก่อนก็จะดีนะ เพราะปกติพี่และหลานเคยไปเยี่ยมเยียนผมเสมอ ผมพูดจบดูสีหน้าของอาคันตุกะ ทั้งสองไม่ได้สนใจในคำปฏิสัณฐานของเจ้าบ้านเลย กลับตอบผมว่า น้าคำ หนูได้รับโทรศัพย์ทางไกลจากร้อยเอ็ดเมื่อตีสองคืนนี้ว่า คุณพ่อรถคว่ำ คุณพ่อเสีย คุณแม่บาดเจ็บสาหัส อยู่โรงพยาบาลร้อยเอ็ด น้าคำไปกับหนูและน้ามานะ เดี๋ยวนี้หนูมารับน้าคำ ประโยคที่สมจริงพรั่งพรูออกมานี้ทำให้ผมหูอื้อไปชั่วขณะ ไม่เคยนึกเคยคิดมาก่อนว่าจะได้รับฟังข่าวร้ายเช่นนี้ ผมสั่งให้แม่บ้านเก็บเสื้อผ้าบรรจุกระเป๋า ภายใน ๕ นาที ผม พี่มานะ สมจิตร และคุณจรรยา คงสัตย์ ก็ออกเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวจากอำเภอบางไทร จังหวัดอยุธยา คณะของเราถึงร้อยเอ็ดบ่ายสามโมงเศษ ตรงไปโรงพยาบาลร้อยเอ็ดดูอาการของพี่ทองลิ่ม ทุกคนหายใจโล่งอก แม้จะสาหัสแต่เชื่อว่าหมอคงพอจะเยียวยาให้หายได้ จากนั้นคณะเราก็ตรงไปยังสุสานวัดสระแก้วรดน้ำศพพี่ไพบูลย์ ทาหะพรหม ผมต้องกลั้นน้ำตาไว้เพื่อให้ทุกคนเห็นว่าผมเป็นคนไม่อ่อนไหวกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายอย่างที่กำลังประสพนี้

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของพี่ไพบูลย์ ฯ ในครั้งนี้ ทำให้ผมสูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่ผมให้ความเคารพรักและบูชา อย่างจะหาไม่ได้อีกแล้วสำหรับตัวผม เผอิญว่าผมเป็นน้องคนสุดท้อง พี่ไพบูลย์ ฯ และพี่ทองลิ่ม ฯ มีส่วนให้ความอุปการะ วางแนวทางในชีวิตให้กับผมจนกระทั่งผมมีหน้าที่การงานทำในปัจจุบันนี้ แม้ว่าในบางครั้งผมมีปัญหาในชีวิตส่วนตัว พี่ไพบูลย์ ฯ ก็จะเป็นคนชี้แนะช่วยแก้ให้ ช่วยประคับประคองน้องทุกวิถีทาง มีอยู่ครั้งหนึ่งผมได้ส่งลูกชายคนโต และคนที่สอง อายุ ๓ ขวบและ ๑ ขวบ ไปให้พี่ไพบูลย์ ฯ และพี่ทองลิ่มช่วยเลี้ยงให้ เนื่องจากผมและแม่บ้านรับราชการด้วยกันและมีคนเล็กอีก พี่ไพบูลย์ ฯ ก็ได้ให้

ความปราณีเลี้ยงดูลูกผมด้วยความเต็มใจ เอาซ้อนท้ายรถจักรยานขี่ไปศาลากลางจังหวัด ไปตลาดซึ่งขณะนั้นพี่ยังรับราชการอยู่ มิได้แสดงการรังเกียจแต่อย่างใด

ทุกครั้งที่ผมเดินทางมาร้อยเอ็ดผมจะต้องมาพักที่บ้านพี่ไพบูลย์ ฯ พี่จะให้การต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี แม้บางครั้งผมจะพาพรรคพวกจากจังหวัดอยุธยา มางานที่ร้อยเอ็ดคราวละ ๒๐–๓๐ คนปีเว้นปี ผมก็พามาพักที่บ้านพี่ไพบูลย์ ฯ พี่ไม่เคยแสดงความไม่พอใจหรือรังเกียจแต่อย่างใดเลย ทำให้ผมและพรรคพวกอบอุ่นและขอบพระคุณไม่รู้ลืม ผมจึงเห็นว่าพี่ไพบูลย์ฯ ท่านมีพรหมวิหาร ๔ อย่างเพียบพร้อม ซึ่งน้อยคนนักจะปฏิบัติได้

การสูญเสียพี่ไพบูลย์ ฯ อันเนื่องจากอุบัติเหตุในครั้งนี้ ทำให้ผมขาดญาติผู้ใหญ่ขาดผู้ให้ความอุปการะไป ยากจะหาผู้อื่นมาพูดแทนได้ ในการพระราชทานเพลิงศพพี่ไพบูลย์ในวันนี้ ผมขออาราธนาคุณพระรัตนไตร และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งมวลในสากลโลก ตลอดทั้งกุศลกรรมที่ผมได้เคยบวชเรียนในบวรพุทธศาสนา และกรรมดีที่ผมเคยกระทำขอส่งผลบุญนั้นอุทิศให้กับดวงวิญญาณของพี่ไพบูลย์ ฯ ช่วยเกื้อหนุนให้ดวงวิญญาณได้ในสู่สุขติภพด้วยเทอญ

ทองคำ วรามิตร

สาธารณสุขอำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำไว้อาลัย

จากลูก

คุณพ่อจากไปด้วยความสงบ ท่ามกลางความวิปโยค และความอาลัยของลูก ๆ หลาน ๆ ทุกคน เมื่อคุณพ่ออยู่ลูกก็มีความอบอุ่นใจและเป็นที่พึ่งของลูก ๆ หลาน ๆ คุณพ่อหวังดีและพร่ำสอนต่อลูก ๆ หลาน ๆ ทุกคนเสมอมา เมื่อคุณพ่อจากไปทุกคนในบ้านจึงรู้สึกว้าเหว่มาก

ลูกไม่เคยฝันเลยว่า คุณพ่อจะจากลูก ๆ หลาน ๆ ไป ถึงแม้คุณพ่อจะได้ล่วงลับไปแล้ว คุณงามความดีของคุณพ่อยังจารึกอยู่ในความทรงจำของลูก ๆ หลาน ๆ และบรรดาญาติพี่น้องมิตรสหาย ตลอดจนบุคคลทั่วไป โดยไม่รู้จืดจางไปเลย

ขออำนาจกุศลผลบุญในคุณงามความดีของคุณพ่อ จงบันดาลให้วิญญาณของคุณพ่อล่องลอยไปสู่สุคติ และเสพย์สุขในสัมปรายภพนั้น หากมีญาณวิถีใดขอให้คุณพ่อได้โปรดทราบเถิดว่าบรรดาลูก ๆ หลาน ๆ ผู้ที่อยู่ข้างหลังยังระลึกถึงคุณพ่ออยู่ตลอดกาล

วัฒนา–สนธยา เทศวิเชียร

๒๓/๗ ถนนรณชัยชาญยุทธ จังหวัดร้อยเอ็ด

อาลัยคุณพ่อ

กราบเท้าคุณพ่อที่เคารพรักอย่างสูง

ลูกได้รับความทุกข์ระทมจิตใจอย่างสุดซึ้งที่คุณพ่อได้จากไป โดยไม่มีวันกลับมาเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรที่อบอุ่นให้กับลูกอีกแล้ว แม้ว่าชีวิตของคนเราไม่แน่นอน สักวันหนึ่งทุกคนจะต้องพบสิ่งนี้ แต่วาระที่ลูกได้พบกับการจากของคุณพ่อช่างเป็นเวลาอันรวดเร็วเหลือเกิน คุณพ่อได้รับอุบัติเหตุ แต่ลูกและคุณหมอไม่มีโอกาสจะได้รักษาคุณพ่อ การสูญเสียสิ่งที่เคารพรักยิ่งของลูกก็มาถึง เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๒ เวลา ๒๔.๐๐ น.

ตลอดชีวิตของคุณพ่อนั้นเป็นคนห่วงครอบครัวรักคุณแม่และลูก ๆ ไม่เคยทำให้ลูก ๆ ได้รับความผิดหวังและกระทบกระเทือนใจแต่ประการใด คุณพ่อที่เคารพรักของลูกนอกจากจะไม่ข้องแวะกับอบายมุขแล้ว ยังเป็นผู้สร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน จนกระทั่งลูก ๆ ของคุณพ่อทุกคนต่างได้นำหลักการดำเนินชีวิตเป็นตัวอย่าง และประสบผลสำเร็จในชีวิตพอสมควร นอกจากนั้นคุณพ่อยังมีวาทศิลป์ในการสอนและอบรมลูกหลานและผู้อาศัยให้ได้รับผลสำเร็จในชีวิตเช่นกัน สิ่งที่ลูก ๆ ประทับใจมากที่สุด คือ คุณพ่อจะเล่าประวัติชีวิตของบุคคลที่ทำงานดีเด่น ทั้งด้านรับราชการและประกอบอาชีพอื่น เป็นอุทาหรณ์เพื่อให้ลูกได้ยึดเอาเป็นตัวอย่าง คุณพ่อจะไม่ลืมเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต และกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอยู่เสมอ ๆ

ลูก ๆ มีความอบอุ่นใจและเป็นสุขใจอย่างยิ่ง วันใดที่ได้กลับไปรวมญาติในวันปิดภาคเรียนแต่ละครั้งที่บ้านของเรา ลูก ๆ มีเรื่องจะเรียนปรึกษาคุณพ่อหลาย ๆ ปัญหา คุณพ่อก็พร้อมที่จะแก้ปัญหา แนะนำ แนะแนวให้กับลูกทุกปัญหา ลูก ๆ นำไปปฏิบัติตาม ได้รับความสำเร็จทุกครั้งที่ลูกเรียนปรึกษากับคุณพ่อของลูก คุณพ่อประดุจพรหมของลูกปัดเป่าความทุกข์ นำแต่ความสุขและความอบอุ่นมาสู่ลูก ๆ มิวายเว้น ต่อไปนี้ ชีวิตของลูกคงต้องยืนหยัด

ต่อสู้กับชีวิต โดยลำพัง ลูกจะไม่ได้ฟังเสียงเรียก และเสียงที่พร่ำสอนอีกแล้ว ลูก ๆ จะทำบุญแผ่กุศลไปให้คุณพ่อ และจะรับปฏิบัติการกุศล ซึ่งคุณพ่อได้ทำค้างไว้ต่อไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

สุดท้ายนี้ หากชาติหน้ามีจริง ลูกจะขอเกิดเป็นลูกของคุณพ่อผู้ใจดีทุกชาติไป ลูกขออนุโมทนากุศลผลบุญ ซึ่งลูกได้บำเพ็ญกุศลมาตลอดชีวิตนี้ ขอน้อมกราบอุทิศให้คุณพ่อทั้งสิ้น และขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อจงไปสิงสถิตอยู่ในทิพยวิมานสรวงสวรรค์ และประสบสุขสมบูรณ์พูลผลในสัมปรายภพทุกประการ

ด้วยความรักและสำนึกในพระคุณ

สุรพันธุ์-นันท์ศิริ หล่อปิยานนท์

คำไว้อาลัยคุณลุงไพบูลย์ ทาหะพรหม
จากหลาน

เช้ามืดวันที่ ๒๘ ตุลาคม พี่จิตต์ (อาจารย์สมจิตต์ คงสัตย์) ได้โทรทัพท์มาบอกคุณพ่อคุณแม่ของหลานที่บ้าน ว่าคุณลุงและคุณป้าประสบอุบัติเหตุ คุณลุงเสียแล้วและคุณป้าได้รับบาดเจ็บ หลานตกใจและงงต่อข่าวนี้มาก เพราะไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น นับเป็นข่าวร้ายที่นำความเศร้าโศกเสียใจอย่างไม่คาดฝันมาสู่ครอบครัวของหลาน

คุณลุงไพบูลย์เป็นญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดมากที่สุดคนหนึ่งของหลาน ที่หลาน ๆ ให้ความเคารพรักอย่างยิ่ง คุณลุงเป็นผู้มีอัธยาศัยโอบอ้อมอารี มีน้ำใจเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุก ๆ คน คุณลุงเป็นคนอารมณ์เย็นใจดีและรักเด็ก ๆ มาก ซึ่งหลาน ๆ ทุกคนได้ประจักษ์แก่ใจของหลานดี โดยเฉพาะหลานต้ยและหลานตู่ เราสองคนชอบมาเยี่ยมและมาคุยอยู่กับคุณลุงคุณป้าในช่วงที่โรงเรียนปิดเทอมตั้งแต่สมัยที่เรายังเล็ก ๆ เรายังจดจำถึงความรักความห่วงใยของคุณลุงที่มีต่อเราและหลาน ๆ ทุกคนได้เป็นอย่างดีแม้กระทั่งทุกวันนี้

นับแต่นี้ต่อไป หลาน ๆ ไม่มีคุณลุงไพบูลย์ที่หลานเคารพรักและบูชาอีกต่อไปแล้ว คุณลุงมาด่วนจากพวกหลาน ๆ ไปเร็วและกระทันหันเหลือเกิน เหลือไว้แต่คุณงามความดีของคุณลุงที่ยังจารึกอยู่ในความทรงจำของหลาน ๆ ทุกคนตลอดไป

สุดท้ายนี้หลานขอตั้งจิตอธิษฐานให้อำนาจกุศลผลบุญทั้งหลายที่คุณลุงได้บำเพ็ญมาในชาตินี้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณลุงล่องลอยไปสู่สุคติ ถึงซึ่งสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

กราบระลึกถึงคุณลุงด้วยความเคารพรักอย่างสูง

หลานต้อม (นายอารยะ วรามิตร)
หลานตุ๊กตา (นางสาวจันทิมา วรามิตร)
หลานต้ย (นางสาวสิริมา วรามิตร)
หลานตู่ (นักเรียนนายร้อยชนินทร์ วรามิตร)

จิตตกถา

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)
แสดงในงานพระราชทานเพลิงศพนายไพบูลย์ ทาหะพรหม

๔ พฤษภาคม ๒๕๒๔

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ
อุชุํ กโรติ เมธาวี อุสุกาโรว เตชนํ
วาริโชว ถเล ขิตฺโต โอกโมกตอุพฺภโต
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ มารเธยฺยํ ปหาตเวติ ฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติ ประดับปัญญาบารมี อนุรูปแก่กุศลทักษิณาบุญราศี ที่คณะเจ้าภาพมีนางทองลิ่ม ทาหะพรหม พร้อมด้วยลูกหลานและวงศาคณาญาติร่วมกันบำเพ็ญ อุทิศแก่นายไพบูลย์ ทาหะพรหม ผู้ล่วงลับไปตามธรรมดาของสังขาร ตามประเพณีการบำเพ็ญทักษิณา นุปทานทางพุทธศาสนา ดังมีพระพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ เมื่อระลึกถึงอุปการกิจที่ท่านผู้ละไปได้ทำแล้วในกาลก่อน ก็พึงให้ทักษิณาเพื่อท่านผู้ละไป ดังนี้ การระลึกถึงนั้นเป็นความกตัญญู การให้ทักษิณานั้นเป็นกตเวที ธรรมทั้งสองประการนี้เป็นภูมิธรรมแห่งสาธุสัปปุริสชน สมดังพระพุทธภาษิตว่า ภูมิ เว สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทีเป็นภูมิของสาธุชน ดังนี้

นายไพบูลย์ ทาหะพรม เกิดวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ณ เมือง-ร้อยเอ็ด เป็นบุตรคนที่ ๔ ในบรรดาบุตรธิดาทั้ง ๑๐ คน ที่เกิดจากนายหมิบ นางสิม ทาหะพรหม เมื่อเยาว์วัยก็ได้เล่าเรียนศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษา เมื่อจบการศึกษาแล้ว ก็ได้เข้ารับราชการในแผนกสรรพสามิตจังหวัดร้อยเอ็ด จนถึงเกษียณอายุรราชการ เนื่องจากตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความขยันหมั่นเพียรซื่อสัตย์สุจริต จึงได้รับพระราชทานเครื่องราช-

อิสริยาภรณ์ "เบ็ญจมาภรณ์ มงกุฎไทย และเหรียญจักรพรรดิมาลา" เป็นเกียรติประวัติแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล

ลำดับนี้ จักแสดงธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อประดับสติปัญญาสัมมาปฏิบัติแก่คณะเจ้าภาพและท่านสาธุชนสืบต่อไป ดำเนินความตามพระพุทธภาษิตที่ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้น แปลความว่า "จิตนี้ดิ้นรนกวัดแกว่ง กระสับกระส่าย รักษายาก ห้ามยาก แต่บุคคลผู้มีปัญญาย่อมกระทำจิตให้ตรง เหมือนอย่างช่างศรดัดลูกศร จิตนี้ที่บุคคลผู้ปฏิบัติยกขึ้นสู่สมถะและวิปัสสนา ย่อมดิ้นรน เหมือนอย่างปลาที่บุคคลยกขึ้นจากที่อยู่คือน้ำ โยนขึ้นไว้บนบก ก็ดิ้นรน ฉะนั้น" ดังนี้ พระพุทธภาษิตนี้แสดงถึงจิตสามัญทั่วไป ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติกรรมฐานเมื่อจับปฏิบัติกำหนดจิตไว้ในอารมณ์ของกรรมฐาน แต่ก็ไม่อาจจะตั้งจิตไว้ในอารมณ์ของกรรมฐานได้ จิตมักจะฟุ้งซ่านออกไปในอารมณ์ภายนอกทั้งหลาย เมื่อเป็นดังนี้ก็อย่าได้มีความท้อใจและก็ทอดทิ้งการปฏิบัติด้วยนึกว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ ด้วยให้คำนึงถึงพระพุทธภาษิตที่ยกขึ้นแปลไว้นั้นว่า แม้พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้ว่า จิตที่ผู้ปฏิบัติยกขึ้นสู่อารมณ์ของกรรมฐาน คือสมถะและวิปัสสนา ก็ย่อมดิ้นรน เหมือนอย่างปลาที่จับยกขึ้นจากที่อยู่คือน้ำโยนขึ้นไว้บนบกก็ดิ้นรนดังนี้ และก็ได้ตรัสเอาไว้ว่า ผู้มีปัญญาย่อมปฏิบัติทำจิตให้ตรง คือให้เข้าสู่ทางแห่งสมถะและวิปัสสนา เหมือนอย่างช่างศรที่ดัดลูกศลให้ตรง ซึ่งในการดัดลูกศรนั้นก็จะต้องมีการถากไสตกแต่งไม้ที่จะทำเป็นลูกศรให้ได้ลักษณะเป็นลูกศร ต้องใช้เครื่องมือคือมีดเป็นต้น และก็จะต้องมีการลนไฟเป็นต้นอันเป็นเครื่องดัดให้ตรง ให้เป็นลูกศรตามประสงค์ ในการปฏิบัติทำจิตให้ตรงก็ย่อมเป็นเช่นนั้น เพราะจิตที่ดิ้นรนกวัดแกว่งกระสับกระส่ายอยู่นี้ก็เรียกว่าเป็นจิตที่ไม่ตรง เมื่อเป็นดังนี้ ก็จะต้องรักษาจิตห้ามจิตจากความดิ้นรนกวัดแกว่งกระสับกระส่าย แต่ก็ย่อมจะรักษายากห้ามยาก แม้เช่นนั้นก็มิได้หมายความว่า ไม่อาจที่จะรักษาได้ไม่อาจที่จะห้ามได้ เมื่อใช้ความพากเพียรพยายามอันเรียกว่า อาตาปะ คือมีความเพียร มีสัมปชัญญะหรือสัมปชานะ คือความรู้ตัวความรู้พร้อม มีสติคือความระลึก และมีปหานะ คือความที่คอยละความยินดียินร้ายทั้งหลายเสีย ประกอบด้วยความมีกัลยาณมิตรคือมิตรที่ดีงามและมีโยนิโสมนสิการ การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย คือใช้ปัญญาจับเหตุจับผลแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอดังนี้แล้ว ก็ย่อมสามารถที่จะห้ามจิตจากความดิ้นรนกวัดแกว่งกระสับกระส่าย ทำจิตให้ตรง และรักษาความตรงของจิตไว้ได้ ซึ่งเหมือนอย่างนายช่างศรดัดลูกศร ก็ดัดลูกศรคือไม้ที่คดงอต่าง ๆ ทำให้ตรงได้และก็รักษาความตรงของไม้ที่ดัดนั้นไว้ได้ ดังนี้

ฉะนั้น จิตนี้จึงเป็นสิ่งที่ดัดได้ทำให้ตรงได้ ตรงต่อทางสมถะและวิปัสสนา ตรงต่อสมถะคือตรงต่อความสงบ ทำจิตที่ไม่สงบให้สงบ ตรงต่อวิปัสสนาคือความรู้แจ้งเห็นจริง ทำให้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่เป็นสัจจะคือความจริงขึ้นได้ ฉะนั้น เมื่อรู้ถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแม้ตามพระพุทธภาษิตที่ตรัสเอาไว้นี้ และปลูกฉันทะวิริยะให้บังเกิดขึ้น พากเพียรปฏิบัติทำจิตให้ตรงตามพระพุทธภาษิต ก็ย่อมจะได้สมาธิได้ปัญญา ข้อสำคัญในที่นี้ก็คือ "คำว่าทำจิตให้ตรง" ต้องปฏิบัติทำจิตให้ตรง ตรงต่อสมถะก็คือตรงต่อความสงบ รวมทั้งที่ตั้งของความสงบคืออารมณ์ของกรรมฐานที่ตั้งเอาไว้ อย่าให้จิตพลัดตกจากอารมณ์ของกรรมฐานที่ตั้งเอาไว้ ดังเมื่อกำหนดลมหายใจเข้าออกก็อย่าให้จิตตกจากกำหนดลมหายใจเข้าออก ให้ตรงต่อลมหายใจเข้าออกอันเป็นอารมณ์ของกรรมฐาน และให้อยู่กับความสงบในที่ตั้งคือ อารมณ์ของกรรมฐานนี้ เมื่อได้ความสงบก็ให้กำหนดให้รู้จักตัวความสงบและให้อยู่กับความสงบนั้น หากมีอารมณ์หรือที่ตั้งของอารมณ์อื่นแทรกแซงเข้ามาก็ให้มีความรู้ และไม่หลงตั้งผิดในอารมณ์ที่บังเกิดขึ้นแทรกแซงเข้ามาใหม่นั้น แต่รักษาจิตให้ตั้งอยู่ในอารมณ์ของความสงบคืออารมณ์ของกรรมฐานที่ตั้งไว้นั้นให้มั่นคง ดังนี้เรียกว่าทำจิตให้ตรง อย่าให้คดเคี้ยว การปฏิบัติที่ไม่ได้รับความก้าวหน้าก็เพราะไม่ทำจิตให้ตรงดังกล่าว แต่ปล่อยให้คดเคี้ยวเลี้ยวลดไปตั้งอยู่ในอารมณ์อื่นก็มี ไม่รักษาความตรงของจิตไว้ในอารมณ์ของกรรมฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเป็นดังนี้ จึงไม่ได้รับผลของการปฏิบัติที่ก้าวหน้า

เพราะฉะนั้น ก็ให้คอยมีสติกับญาณคือความหยั่งรู้จับดูเหตุผลในการปฏิบัติ คอยแก้ไขให้ถูกให้ตรงไปอยู่ตลอดเวลา ดังนี้จึงอาจจะทำจิตให้ตรงได้ ห้ามจากความดิ้นรนกวัด-แกว่งกระสับกระส่ายได้ รักษาความตรงไว้ได้ แต่ว่าจิตนี้นั้นที่เป็นจิตสามัญยังไม่คุ้นเคยต่อการปฏิบัติ ย่อมอยู่กับอาลัยคือกามคุณารมณ์ทั้งหลาย เหมือนอย่างปลาที่อยู่กับอาลัยคือน้ำ ปลานั้นเมื่ออยู่ในน้ำก็ดูเป็นปรกติ ว่ายไปมาอยู่เป็นปรกติ แต่เมื่อจับขึ้นจากน้ำมาวางไว้บนบน ก็ย่อมดิ้น ดิ้นเพื่อจะลงไปสู่อาลัยคือน้ำ จิตนี้ก็เช่นเดียวกัน เมื่อยังอยู่กับอาลัยคือกามคุณารมณ์ทั้งหลายเป็นปรกติ ก็ดูเหมือนเป็นปรกติ ครั้นเมื่อจับยกขึ้นไปสู่อารมณ์ของกรรมฐาน ก็จะดิ้นรนเพื่อจะกลับไปสู่อาลัยคือกามคุณารมณ์ที่อยู่เป็นปรกตินั้น เมื่อเป็นดังนี้ก็ไม่พึงพอใจเช่นเดียวกัน ต้องพากเพียรยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ของกรรมฐาน แม้จะดิ้นรนก็ต้องพากเพียรพยายามที่จะห้ามที่จะรักษา และเมื่อจิตได้พบกับความสงบอันเป็นสมถะซึ่งก็เป็นความสงบจากกามคุณารมณ์ทั้งหลายและอกุศลธรรมทั้งหลายนั่นเอง เมื่อพบกับความสงบขึ้นดังนี้ ก็ย่อมจะ

เริ่มได้ความสุขจากการปฏิบัติทำสมาธิก็เริ่มที่จะอยู่ตัว เพราะเมื่อจิตได้รับความสุข จิตก็จะเริ่มสงบ แต่แม้เช่นนั้นก็จะต้องไม่พะวักพะวนกับความสุขที่บังเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการทิ้งฐานเดิมของความสงบคืออารมณ์ของกรรมฐานนั้น ถ้าหากว่าไปอยู่กับตัวความสุข ก็เป็นอันว่าทิ้งฐานของกรรมฐาน ก็อาจจะอยู่กับตัวความสุขได้ชั่วครั้งชั่วคราวแล้วก็จะฟุ้งซ่าน ฉะนั้น ก็จะไม่ทิ้งจากฐานเดิมของกรรมฐาน แต่ให้อาศัยความสุขนั้นกำหนดสติอยู่ในอารมณ์ของกรรมฐานที่ตั้งเอาไว้ให้ยิ่งขึ้นไป แต่ว่าอาศัยความสุขที่ได้สำหรับเป็นเครื่องตั้งจิตให้มั่นคงขึ้น ไม่ต้องทิ้งความสุข แต่ให้อาศัยความสุขที่เกิดจากกรรมฐานนั้นกำหนดอารมณ์ของกรรมฐานยิ่งขึ้นไป เมื่อเป็นดังนี้จึงจะได้ความก้าวหน้าในสมาธิ จิตก็จะเป็นสมาธิตั้งมั่นแน่วแน่ยิ่งขึ้น

อนึ่ง หากมีนิวรณ์บังเกิดขึ้นแทรกแซงเข้ามาอันยากที่จะให้จิตสงบได้ พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสสอนให้ใช้กรรมฐานข้ออื่นมาช่วยระงับได้ เมื่อใช้กรรมฐานข้ออื่นมาช่วยระงับได้แล้ว ก็ให้เก็บกรรมฐานข้ออื่นไว้ก่อน กลับมาต่อกรรมฐานเดิมที่ตั้งเอาไว้อันต้องการปฏิบัติเป็นประจำให้ยิ่งขึ้นต่อไป เพราะว่าฐานของนิวรณ์ก็ตั้งอยู่ในจิตนี้เป็นอันมากเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อทำสมาธิจิตสงบ สงบลงไปจนถึงฐานของนิวรณ์ที่ตั้งซ่อนอยู่นั้น ฐานของนิวรณ์ที่ตั้งซ่อนอยู่นั้นก็จะโผล่ขึ้นมาได้ ก็เหมือนอย่างว่าการขุดดินลงไป ใต้ดินแน่นก็มีสิ่งต่าง ๆ ฝังอยู่เป็นอันมาก บางทีเมื่อยังไม่ขุดดิน ดูพื้นผิวของดินข้างบนก็ดูเรียบร้อย และการที่ทำสมาธินั้นก็เหมือนอย่างการที่ขุดดินลงไป คือทำจิตให้สงบลงไป บางทีขุดลงไปทีแรกก็รู้สึกว่าไม่พบอะไร ดูก็เรียบร้อยดี สมาธิลึกลงไปดูก็เรียบร้อยดีเหมือนอย่างไม่มีอะไร ครั้นขุดลึกลงไปอีก ซึ่งดูหน้าก็จะดูเรียบร้อยยิ่งขึ้นเพราะสมาธิลึกยิ่งขึ้น แต่ก็เหมือนอย่างขุดดินนั้น ขุดลึกลงไป บางทีก็ไปพบก้อนอิฐก้อนหิน พบสิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็เป็นความไม่เรียบร้อย เพราะฉะนั้น จิตที่ลึกลงไปด้วยสมาธินั้นจึงไม่ใช่หมายความว่าจะเป็นความสงบเรียบร้อยเสมอไป เมื่อลึกลงไปลึกลงไปฐานของนิวรณ์หรือของกิเลสซ่อนอยู่ข้างใต้ เมื่อขุดลงไปถึง ฐานของนิวรณ์หรือของกิเลสเหล่านี้ก็จะปรากฏขึ้นมา ก็เป็นความวุ่นวายไม่สงบ เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติทำสมาธิก็จะต้องพบกับปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ บางทีทำสมาธิไปวันแรก ๆ จิตก็สงบดี ครั้นเมื่อทำสมาธิมากเข้า ๆ อันที่จริงก็ได้สมาธิมากขึ้น ตื้นบ้างลึกบ้างตามสมควร แต่ครั้นแล้วในบางคราวก็ไปพบกับความไม่สงบซึ่งโผล่ขึ้นมาในจิตมากมาย จนถึงข่มจิตไม่ใคร่ลง ดังนี้ก็มี จึงมีอุปมาเหมือนอย่างการที่ขุดดินลงไปดังกล่าวนั้น เพราะฉะนั้น เมื่อไปพบฐานของนิวรณ์ของกิเลสทั้งหลายขึ้นดังกล่าว ก็จะต้องจัดการปฏิบัติขุดคุ้ยเขี่ยเก็บออกทิ้งไปเสีย และบางทีก็จะต้องใช้เครื่องมือ

ที่แรง ๆ เช่นขุดดินลงไปลึกก็ไปพบหินดาน ตื้น ๆ ก็ไม่มี ลึกลงไปจึงจะไปพบ เมื่อไปพบหินดานเข้าแล้ว ก็จะต้องใช้เครื่องมือที่ ๆ ขุดเจาะทำลายหินดานเหล่านั้นให้หมดไปเสีย

เพราะฉะนั้น ก็ต้องทำความรู้ไว้อย่างนี้ อย่าเข้าใจผิดว่ายิ่งปฏิบัติก็ยิ่งพบว่า กิเลสมีมาก จนถึงข่มจิตข่มใจไว้ไม่อยู่ เหตุผลก็เป็นดังที่ว่ามานี้ เพราะฉะนั้น เมื่อปฏิบัติลึกลงไปลึกลงไปแล้ว ก็อาจจะยิ่งพบหลักตอ พบบรรดากิเลสที่เป็นฐานทั้งหลายอยู่อีกเป็นอันมาก ซึ่งเมื่อพบเข้าแล้วก็ต้องใช้เรี่ยวแรงในการที่จะปฏิบัติขุดกำจัดออกไปเสียโดยลำดับ บางทีก็จะต้องใช้เรี่ยวแรงมากกว่าจากการที่ต้องห้ามในการรักษาจิตขั้นแรกเสียอีก เพราะสิ่งที่อยู่บนพื้นผิวนั้นบางทีไม่ใคร่มีอะไรเท่าไร ไม่ต้องใช้เรี่ยวแรงเท่าไร บางทีก็รู้สึกว่านั่งกรรมฐานสักครั้งสองครั้ง ก็ได้ความสงบได้ปีติได้สุขได้อะไรแปลก ๆ แต่ครั้นทำไป ๆ ก็กลับไม่ได้ เหตุผลก็ดังที่ว่ามานี้ เมื่ออยู่ลึกเข้าไปลึกเข้าไปแล้วก็จะได้พบฐานของบรรดากิเลสทั้งหลายที่ซ่อนอยู่เป็นอันมาก เหมือนดังขุดดินขุดบ่อดังกล่าวนั้น บางทีลึกลงไปมากก็ยิ่งพบหินดานมาก ตื้นไม่มีแต่ไปพบที่ลึก เพราะฉะนั้น ก็ต้องใช้เรี่ยวแรงในการปฏิบัติที่มากขึ้นไปอีก โดยที่มีความรู้เท่ารู้ทันและคอยกำจัดไปอยู่เสมอ นึกดูถึงพระพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาเป็นอันมากและได้ทรงพบทางอันเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ได้ทรงปฏิบัติทางอันทรงเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทานี้อย่างเต็มที่ จนถึงราตรีที่จะตรัสรู้ก็ยังทรงผจญมารอันนับว่าเป็นข้าศึกคือกิเลสที่ต้องทรงผจญครั้งใหญ่ ก็เปรียบเหมือนอย่างว่าได้ทรงขุดบ่อลงไปขุดดินลงไปจนลึกที่สุดจวนที่จะได้พบน้ำอันบริสุทธิ์แล้ว แต่ว่าไปพบหินดานที่ขวางอยู่อย่างใหญ่โตก่อนที่จะบรรลุถึงน้ำอันบริสุทธิ์นั้น เมื่อเป็นดังนี้จึงต้องใช้เรี่ยวแรงกำลังอย่างที่สุดในการที่จะขุดเจาะหินดานที่ขวางอยู่นั้นให้ทะลุลงไปได้ จึงต้องเสี่ยงพระบารมีที่ได้ทรงปฏิบัติมาทั้งหมดเพื่อจะเอาชนะมาร เมื่อเป็นดังนี้แล้วก็เอาชนะมารในที่สุดได้ ก็เป็นอันว่าเจาะหินดานที่ขวางอยู่อันอยู่ในส่วนลึกที่สุดก่อนที่จะถึงน้ำอันบริสุทธิ์นั้นได้ เมื่อเป็นดังนี้จึงได้ถึงน้ำอันบริสุทธิ์คือได้ตรัสรู้ ซึ่งต้องใช้เรี่ยวแรงมากที่สุดยิ่งไปกว่าที่ได้ทรงใช้มาแล้วทั้งหมด เพราะเป็นหินดานที่ขวางอยู่อย่างใหญ่โตแข็งแรงและอยู่ลึกซึ้งที่สุด อันนี้แหละเป็นข้อที่ผู้ที่ปฏิบัติทุกคนจะต้องทำความสังเกตและทำความเข้าใจและอย่าท้อใจ ต้องพยายามที่จะทำการห้ามทำการรักษาจิตของตนให้ตรงต่อสมถะและวิปัสสนาโดยลำดับ และอย่านึกว่าการที่ปฏิบัติไป ๆ ไม่ค่อยจะได้อะไรนั้นเป็นการปฏิบัติไม่ได้ผล แต่อันที่จริงนั้นได้ผล ถ้าตั้งใจปฏิบัติ แต่เมื่อเจาะลึกลงไปลึกลงไปแล้ว จะพบฐานของกิเลสทั้งหลายอันอยู่ในส่วนลึกของจิตใจนี้ไปโดยลำดับและอาจจะมากขึ้นโดยลำดับ และก็ต้องตั้งใจปฏิบัติไป

โดยลำดับโดยไม่มีความย่อท้อ ดังนี้แล้วก็จะพบความก้าวหน้าของธรรมปฏิบัติ ทั้งที่เป็นส่วนศีล ทั้งที่เป็นส่วนสมาธิและทั้งที่เป็นส่วนปัญญา จะทำให้ได้พบวิมุตติคือความหลุดพ้นไปโดยลำดับ ด้วยประการฉะนี้

นายไพบูลย์ ทาหะพรหม เป็นผู้มีจิตใจมั่นคง ประกอบภารกิจในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความสุจริตยุติธรรม เพราะมีศรัทธาดำรงมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น เพื่ออนุสรณ์ยั่งยืนนานแก่ผู้วายชนม์ นางทองลิ่ม ทาหะพรหม ผู้ภรรยา จึงได้บริจาคที่ดินจำนวน ๑๐๑ ไร่ ในเขตตำบลรอบเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ถวายแด่คณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) เพื่อสร้างเป็นวัดฝ่ายอรัญวาสี เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับพุทธบริษัททั่วไป นับว่าเป็นกุศลยิ่งใหญ่ เป็นบุญญาลัยมั่นคงถาวร

ขออำนาจกุศลทักษิณาบุญราศีที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศโดยชอบ ประกอบด้วยบุญกุศลอันบังเกิดจากการถวายที่ดินเป็นถาวรทานพิเศษ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ เพื่อหิตสุขสมบัติแก่นายไพบูลย์ ทาหะพรหม โดยฐานะนิยม สมตามปณิธานประสงค์จงทุกประการ

แสดงพระธรรมเทศนาในจิตตกถา พอสมควรแก่เวลา เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

เมตตาในพรหมวิหารธรรม

สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

เรื่องเมตตานี้เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ปฏิบัติกันอยู่เนือง ๆ และก็นับว่าเป็นธรรมอันสำคัญ แต่ว่าการอบรมเมตตานั้น ควรจะต้องอบรมให้ถูกต้อง การที่จะอบรมให้ถูกต้องนั้นก็จะต้องรู้จักว่า การปฏิบัติเช่นไรเป็นเมตตาอันถูกต้อง และเมื่อรู้แล้วก็จะต้องฝึกปฏิบัติ และก็จะต้องดูตัวเอง สอนตัวเอง แก้ตัวเองให้ปฏิบัติให้ถูกต้องอยู่เสมอจึงจะเป็นเมตตาอันเป็นธรรมที่ให้ผลตามมุ่งหมาย เมตตาในใจนั้นเป็นสิ่งที่พึงมีอยู่ และก็พึงมีให้สม่ำเสมอ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ ไม่เลือกผู้รับ ว่าจะเป็นพวกเขาพวกเรา เป็นคนผิดคนถูก หรือเป็นคนดีคนชั่ว เป็นมิตรเป็นศัตรู แต่ว่าการแสดงออกนั้นก็จะต้องแสดงออกให้ถูกต้อง

เมตตาในพรหมวิหารคือปรารถนาให้เป็นสุขทั้งตัวเองและทั้งผู้อื่น ต้องทำใจตนเองให้เป็นสุขด้วยความเย็นสงบจากโลภโกรธหลงเสียก่อนแล้วจึงแผ่ความสุขนั้นไปยังผู้อื่นปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ถ้าปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขจนตัวเองต้องเป็นทุกข์ด้วยความร้อนไม่เรียกว่ามีเมตตาที่ถูกต้อง ผู้ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขแล้วทำให้เป็นไปดังปรารถนาไม่ได้ คือช่วยไม่ได้ เพราะตนเองไม่สามารถแม้จะได้พยายามแล้วทุกทางก็ตาม ตนเองก็เดือดร้อนเพราะไม่สมปรารถนา เช่นนี้เรียกว่าไม่ใช่เมตตาที่ถูกต้อง จะเรียกว่าไม่เมตตาก็ได้ คือไม่เมตตาตนเองนั่นแหละ ที่ถูก ต้องรักษาความเมตตาคือปรารถนาให้ตนเองเป็นสุขไว้ให้ได้ คือต้องรักษาใจตนเองให้เป็นสุขให้ได้ก่อน ต่อจากนี้ก็ถึงการอบรมเมตตาในผู้อื่น เมื่อจะร้อนใจด้วยความโลภความโกรธในผู้ใดก็ให้คิดเสียว่าสงสารดีกว่า ได้บุญ โกรธเกลียดแล้วบาป คิดทบทวนไปมาให้นานที่สุดเท่าที่ความโกรธเกลียดยังปรากฏ ระหว่างนั้นความโกรธเกลียดจะหยุดได้เป็นระยะ และจะหยุดได้นานขึ้นนานขึ้นทุกที ขอเพียงให้มีสติและมีความตั้งใจจริงที่จะอบรมเมตตา เมตตาตรงกันข้ามกับความโกรธแค้นพยาบาท หยุดความโกรธแค้นพยาบาทได้เมื่อใดก็สามารถจะมีเมตตาได้เมื่อนั้น จะมีพร้อมกันไปไม่ได้ คนขี้โกรธแค้นพยาบาทแม้จะเมตตา

คนนั้นคนนี้อยู่บ้างเป็นพิเศษก็ไม่ใช่คนมีเมตตา แต่เป็นคนมีความรักความผูกพันเป็นพิเศษเฉพาะบุคคลเท่านั้น ยังไม่มีเมตตาจิต ฉะนั้นให้ดูจิตของตน ถ้าเห็นความโกรธแค้นพยาบาทยังมีอยู่มากเพียงใดก็ให้เห็นให้เข้าใจไปพร้อมกันได้เลย ว่าตนยังไม่มีเมตตา ยังต้องอบรมเมตตาอีกมากเพียงนั้น

ข้อสำคัญประการหนึ่งของเมตตา คือการแสดงออกซึ่งเมตตา ที่นับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง แสดงผิดก็ไม่ได้ เป็นการเมตตาที่ให้เกิดผลเป็นการเบียดเบียนไป เช่นควรที่จะว่ากล่าวลงโทษตามสมควรเพราะเมตตาทำไม่ได้ ดังนี้เป็นต้น หรือว่าไปเมตตาฝ่ายผิดทำให้ฝ่ายถูกต้องเสียใจเช่นนี้ก็เป็นการเบียดเบียนทั้งฝ่ายผิดและฝ่ายถูก คือฝ่ายผิดก็จะไม่รู้ความผิดของตน ฝ่ายถูกก็จะเสียน้ำใจ ทั้งยังอาจเบียดเบียนตนเองด้วยคือถูกตำหนิจากผู้รู้ความผิดถูกควรมิควรทั้งหลาย เช่นนี้เรียกว่าขาดเมตตาที่แท้จริง เพราะแสดงออกไม่ถูกต้อง เมตตาในพรหมวิหารต้องถูกต้องทุกอย่างดังกล่าวแล้ว

พระพุทธศาสนาสอนให้แผ่เมตตาปรารถนาให้เป็นสุข และให้แผ่ให้ตนเองก่อนผู้อื่นเป็นอันดับต่อ ๆ ไป ก็เป็นไปตามเหตุผลธรรมดาที่ถูกต้อง คือผู้ใดจะให้อะไรใครได้ผู้นั้นต้องมีเสียก่อน ผู้ไม่มีจะให้ไม่ได้ จะปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขได้ก็เช่นกัน ถ้าตนเองไม่เป็นสุข จะมีความสุขที่ไหนแผ่ไปให้ผู้อื่น ตนเองต้องมีสุขก่อนจึงจะแผ่เมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขได้ ฉะนั้นจึงต้องปรารถนาให้ตนเองเป็นสุขก่อน คือต้องทำตนเองให้เป็นสุขโดยที่ทำจิตในให้สงบนั่นเอง

ที่ว่าจำเป็นต้องเมตตาตนเองปรารถนาให้ตนเองเป็นสุขก่อน ทำตนเองให้เป็นสุขก่อน ก็เพราะการแผ่เมตตานั้นไม่ใช่การพูดเพียงแต่ปาก หรือการนึกส่ง ๆ ไปเหมือนนึกถึงเรื่องอะไร ๆ ทั้งหลาย แต่การแผ่เมตตาที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดผลจริงต้องแผ่ออกไปจากใจที่อ่อนละมุน และใจจะอ่อนละมุนสามารถแผ่เมตตาออกไปเพื่อผู้อื่นได้ ก็ต้องเป็นใจที่สงบจากความทุกข์ความร้อน จากความโลภโกรธหลง อย่างน้อยก็ในชั่วระยะเวลาที่ปรารถนาจะแผ่เมตตาออกไป ใจที่กำลังทุกข์กำลังร้อนด้วยความโลภโกรธหลงจะไม่มีพลังเมตตาแผ่ไปได้เลย คิดดูง่าย ๆ ก็จะเห็น เช่นเวลาโกรธผู้หนึ่งผู้ใดก็ตาม ตนเองก็ร้อน ตนเองก็ยังไม่แผ่เมตตาให้ตนเองให้หายร้อนให้เป็นสุข แล้วความปรารถนาที่จะแผ่เมตตาให้ผู้ที่ตนโกรธเป็นสุขจะเกิดได้อย่างไร เมตตาจะไม่เกิดขึ้น จะไม่แผ่ออกไปได้ ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อผู้ใดก็ตาม ตรงกันข้ามกลับจะมีแต่ความไม่เมตตาไม่ปรารถนาให้เป็นสุขเสียด้วยซ้ำ

การเมตตาตนเองทำใจตนเองให้เป็นสุขก่อนจึง เป็น ความ จำ เป็น อย่าง ยิ่ง ก่อน จะเมตตาผู้อื่นได้ต่อไป ใจตนเองเป็นสุขเพียงไร คือสงบจากความร้อน เยือกเย็น อ่อนละมุนเพียงไร จะสามารถแผ่เมตตาไปยังผู้อื่นได้กว้างขวางเพียงนั้น ขอให้เข้าใจเช่นนี้ และขอให้แก้ไขที่ผิดให้ถูกต้อง ใจตนเองเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่ตราบใด ความหวังดีต่อผู้ใดก็ไม่เกิด เมตตาต่อผู้ใดก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มีใจเป็นทุกข์มีใจร้อนเร่าจนถึงปรากฏออกมาทางกายทางวาจาเป็นความร้อนความแรง จึงเป็นผู้ที่ผู้รู้เห็นทั้งหลายเห็นว่าไม่มีเมตตา ทั้ง ๆ ที่ความจริงผู้นั้นก็มีความปรารถนาให้บุคคลบางคนบางพวกเป็นสุข แต่เมื่อไม่แผ่เมตตาให้ตนเองก่อน ไม่ทำใจตนเองให้เป็นสุขมีความเยือกเย็นอ่อนละมุนก่อน เป็นการไม่ถูกตรงตามความหมายที่แท้จริงของเมตตา ก็กลับกลายเป็นไม่เมตตาไป จึงพึงสังวรระวังอย่างยิ่ง เมตตาตนเองเสียก่อนด้วยการทำใจตนเองให้สงบจากโลภโกรธหลงจนเยือกเย็นเป็นสุขอ่อนละมุนละไมเสียก่อน จึง จะถูกต้อง จึงจะเป็นเมตตาที่แท้จริงได้

เมตตาผู้อื่นแต่ไม่เมตตาตนเองก่อน ก็ไม่ได้ ไม่ถูก ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขจนตัวเองเป็นทุกข์ก็ไม่ได้ ไม่ถูก ไม่มีผู้ใดที่จะยอมรับความไม่ถูก นอกเสียจากไม่รู้ เมื่อรู้แล้วก็จะต้องแก้ไขที่ไม่ถูกให้เป็นที่ถูกต้องด้วยกันทั้งนั้น ให้สังเกตดูความถูกไม่ถูกเกี่ยวกับเมตตานี้ที่ใจตนเองนั่นแหละ ไม่ต้องไปดูที่ไหนอื่นทั้งสิ้น ถ้าใจตนเองเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่ด้วยความโลภความโกรธความหลง แล้วไม่ทำให้สงบให้เย็นเสียก่อน จะมุ่งจะไปเมตตาผู้อื่นก็หาสำเร็จได้ไม่

พระพุทธเจ้าผู้ทรงตรัสรู้รับสั่งว่าใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจนี้หมายถึงทั้งทางดีและทางไม่ดี ใจดี ทุกสิ่งที่สำเร็จด้วยใจก็เป็นสิ่งที่ดีด้วย ใจไม่ดี ทุกสิ่งที่สำเร็จด้วยใจก็เป็นสิ่งไม่ดีด้วย เท่าที่ปรากฏโดยทั่วไปก็เช่นนี้อยู่แล้ว เห็นได้จากทั่ว ๆ ไปเมื่อปรารถนาจะต้องการเมตตาก็จะต้องไปขอจากท่านผู้ที่ตนมั่นใจว่าเป็นผู้มีศีลมีธรรม คือ มี ใจ ที่ ดีนั่นเอง ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดไปขอให้คนที่ไม่มีศีลไม่มีธรรมแผ่เมตตาให้ นี่ก็ไม่ต้องไปดูคนอื่นคนไกล ดูตัวเราเองของทุกคนนี้แหละ ดูใจของเราเองทุกคนนี้แหละ แล้วก็จะเห็น ท่านที่มีใจที่ดีมีศีลมีธรรมใคร ๆ เขายกย่องกันมาก ๆ พูดถึงกันเสมอ ๆ ใจของเราก็อยากจะไป และถ้ามีโอกาสเราก็จะไป ไปเพื่อขอรับเมตตาจากท่านนั้นแหละ พระที่ท่านมีลูกศิษย์มีผู้ศรัทธามาก ๆ ก็ล้วนเป็นพระที่ปรากฏว่ามีใจดีมีธรรมที่พวกเราเชื่อมั่นว่าท่านจะแผ่เมตตาให้พวกเราได้ และจาเมตตาที่ท่านแผ่ให้นั้นเราพากันเชื่อว่าจะได้รับความสุขความสำเร็จต่าง ๆ ที่

ปรารถนา นี่ก็แสดงว่าเราพากันเชื่อถูกต้องตามความจริงว่าทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ ใจเป็นอย่างไร จะยังให้เกิดผลสำเร็จเช่นนั้น เมื่อเข้าใจถูกในขั้นนี้แล้วก็ขอให้เข้าใจถูกต่อไปด้วยว่า เราต้องพากันทำใจ ทำใจให้เป็นอย่างไรใจก็จะเป็นอย่างนั้น ทำใจให้ดีใจก็จะดี ทำใจให้ไม่ดีใจก็จะไม่ดี ใจจะไม่ดีเองและจะไม่ร้ายแรง ใจจะไม่ส่งพลังออกไปได้ถ้าใจนั้นไม่มีพลัง นี้รวมทั้งพลังที่ดีและพลังที่ไม่ดี ถ้าใจมีพลังที่ดีก็จะส่งพลังที่ดีออกไปได้เช่นพลังแห่งเมตตา ถ้าใจมีพลังไม่ดีก็จะส่งพลังที่ไม่ดีออกไปได้เช่นพลังแห่งความร้อนแรงเป็นความทุกข์

วกกลับมาถึงเมตตาในพรหมวิหาร ได้กล่าวแล้วว่าผู้จะเมตตาใครได้ต้องเมตตาตนเองก่อน คือต้องทำใจตนเองให้เป็นสุขเยือกเย็นก่อน ไม่เช่นนั้นก็จะเมตตาผู้อื่นไม่ได้ ใจไม่มีพลังเมตตาพอจะเผื่อแผ่ไปให้ผู้อื่นเป็นสุขได้ พึงทำความเข้าใจให้ถูกต้องในข้อนี้ ไม่เช่นนั้นอาจจะเห็นผิดไปว่าการเมตตาตนเองก่อนเป็นการเห็นแก่ตัว การทำใจตนเองให้สงบเย็นจะเรียกว่าเป็นการเห็นแก่ตัวไม่ได้เลย เพราะไม่มีผู้ใดต้องเสียประโยชน์จากเหตุนี้เลย ถ้าคิดว่าผู้เมตตาตนเองก่อนด้วยการทำใจตนเองให้เยือกเย็นเป็นสุขเป็นการเห็น แก่ ตัว ก็ ขอ ให้ พยายาม คิด ให้ปรากฏออกมาให้ได้ว่ามีผู้ใดต้องเสียประโยชน์เพราะเหตุนี้บ้างเสียอย่างไร หากไม่ปรากฏ ก็จงยอมรับเถิดว่าการเมตตาตนเองก่อนนั้นเป็นการดีไม่มีจุดด่างพร้อย ไม่เป็นการเสียหายแก่ผู้ใดเลย ตรงกันข้ามจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นกว้างขวางสืบไป คนใจดีคนเดียวสามารถทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้มากม ยนัก เช่นเดียวกัน คนใจไม่ดีคนเดียวก็สามารถทำให้เกิดความทุกข์ความร้อนได้มากมายนัก เมตตาตนเองก็คือทำตนเองให้มีใจที่ดีนั่นเอง ทำให้ได้เสียก่อน ทำใจของตนเองให้เยือกเย็นเป็นสุขมีเมตตาเสียก่อน แล้วเมตตานั้นจึงจะแผ่ไปถึงคนอื่นได้ ไม่ว่าคนไกลก็จะได้รับแต่เมตตาที่มีอยู่ในใจผู้ให้ที่สงบเย็นบรรเทาเบาบางแล้วจากความ โลภ ความหลงเท่านั้น

ใจที่บางจากกิเลสคือโลภโกรธหลง มีความสงบ เป็นใจที่ไม่มืด มีแสงสว่าง คือว่ามีปัญญา จะสามารถรู้ได้ถูกต้องพอสมควร ว่าเมื่อใดจะควรแสดงเมตตาต่อใครอย่างไร นี้สำคัญอย่างยิ่งด้วยเหมือนกัน สักแต่ว่าแสดงเมตตาเรื่อยไปก็ถูกต้องอยู่ถ้าหากเป็นเรื่องของเมตตาที่ปรากฏอยู่ในใจเท่านั้น แต่ถ้าแสดงออกทางกายทางวาจาแล้ว เมตตาต้องอาศัยปัญญาด้วย เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะช่วยให้พิจารณาได้ถูกต้องว่าควรแสดงออกทางกายทางวาจา ด้วย เมตตาต่อผู้ใดอย่างไรและเมื่อใดจึงจะเป็นคุณไม่เป็นโทษ ทั้งแก่ตัวเองและแก่ผู้อื่น พูดเช่นนี้ก็เพราะในบางกรณีนั้นฝ่ายที่ได้รับเมตตาเป็นฝ่ายที่ได้รับคุณไป แต่ฝ่ายตรงกันข้ามกลับได้รับโทษ ถ้า

เป็นไปโดยสมควรก็ควรอุเบกขาคือวางใจเป็นกลางได้ แต่เพื่อป้องกันมิให้เกิดโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยไม่ควร การแสดงออกซึ่งเมตตาทางกายทางวาจาจึงต้องอาศัยปัญญาประกอบ

เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก โลกก็ไม่ใช่อะไรอื่น โลกก็คือเขาคือเรานี่แหละ เข้าใจเสียง่าย ๆ เช่นนี้เป็นถูกต้อง เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลกก็คือเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนสนับสนุนส่งเสริมเราและเขา โลกไม่ได้หมายถึงเขาฝ่ายเดียว แต่หมายรวมถึงเราด้วย อย่าลืมนึกถึงความจริงนี้ และให้เมตตาของเราต่อเราเองด้วย ต่อเขาด้วย เมตตาจึงจะเป็นเครื่องค้ำจุนโลกสมบูรณ์ตามความหมายจริง ๆ

เมื่อผู้ใดเมตตาตนเองถูกต้อง คือให้เมตตามีอยู่ในใจของตัวเองจริง ๆ ใจของผู้นั้นจะสงบเย็นเป็นทางให้เกินปัญญา และปัญญานั้นเป็นแสงสว่าง เป็นดวงแก้วประเสริฐเลิศค่าจนมีคำกล่าวว่าปัญญาเป็นรัตนะของนรชน คือคนมีปัญญาเหมือนมีแก้วประเสริฐ แก้วสารพัดนึกก็ว่าได้ แต่ปัญญาอันเป็นแก้วสารพัดนึกนี้จะเกิดแก่จิตใจที่สงบเบาบางจากกิเลสโลภโกรธหลงเท่านั้น ปัญญาเช่นนี้เป็นสัมมาปัญญา คือปัญญาชอบ มิใช่มิจฉาปัญญา คือปัญญาผิด มิจฉาปัญญาจะไม่เกิดแก่จิตใจที่สงบเบาบางจากกิเลสโลภโกรธหลง และมิจฉาปัญญาคือปัญญาผิดไม่ใช่ปัญญาที่เป็นแก้วสารพัดนึก มีคำไทยสองคำที่ความหมายจริง ๆ แตกต่างกันคือ คนมีปัญญากับคนเจ้าปัญญา คนมีปัญญาคือคนมีสัมมาปัญญา คนเจ้าปัญญาคือคนมีมิจฉาปัญญา มักจะเข้าใจกันอย่างนี้ คนมีสัมมาปัญญาคือคนที่เมตตาตนเอง คนมีมิจฉาปัญญาคือคนที่ไม่เมตตาตนเอง ตรงนี้ควรเข้าใจให้ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จึงขอย้ำว่า คนที่มีเมตตาตนเองนั้น ก็คือหมายความว่าคนที่อบรมให้เมตตามีขึ้นในจิตใจของตนเอง คือสงบจากกิเลสโลภโกรธหลงอันนี้แหละเป็นความหมายสำคัญ แต่มิจฉาปัญญานั้นตรงกันข้ามจะเกิดแก่จิตใจที่ร้อนด้วยกิเลสโลภโกรธหลง เมื่อเป็นดังนี้แล้วเมตตาก็เข้าไปสู่จิตดังกล่าวนี้ไม่ได้ เมื่อเป็นดังนี้ก็ชื่อว่าไม่เมตตาตนเอง คือไม่มีเมตตาอยู่ในตนเองนั่นเอง เมื่อไม่มีเมตตาอยู่ในจิตใจของตนเองแล้วจะเอาเมตตาที่ไหนไปแผ่ให้คนอื่น เหมือนอย่างไฟเมื่อเกิดไหม้ขึ้นจะพึงดับด้วยน้ำ จะต้องมีน้ำจึงจะดับไฟได้ ถ้าน้ำไม่มีแล้วจะเอาน้ำที่ไหนไปดับไฟได้เล่า

เมื่อเป็นคนใจดี ใจอ่อน ก็ยิ่งจำเป็นต้องเมตตาตนเองเพื่อให้เกิดสัมมาปัญญา ไม่เช่นนั้นความใจดีใจอ่อนจะพาให้เกิดโทษได้ง่าย จงเชื่อให้มั่นว่าการอบรมใจทำใจให้สงบเย็นนั่นแหละเป็นการแสดงเมตตาที่ยิ่งใหญ่ ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น คือแก่โลกนั่นเอง เมตตานี้แหละคือเมตตาในพรหมวิหาร ซึ่งหมายถึงปรารถนาให้เป็นสุข ให้เป็นสุขทั้งโลก คือทั้ง

เขาทั้งเรา ไม่ใช่เขาทุกข์ช่างเขาให้เราเป็นสุขก็แล้วกันหรือไม่ใช่เราทุกข์ไม่เป็นไรให้เขาเป็นสุขก็แล้วกัน

อาจจะมีคำแย้งว่า บางทีหรือบ่อย ๆ หรือโดยมากจะให้เป็นสุขพร้อมกันทั้งเขาและเราไม่ได้ต้องมีการเสียสละเป็นทุกข์เสียเองเพื่อให้เขาเป็นสุขจึงจะได้ คือจึงจะเป็นไปได้

ก็น่าจะเป็นเช่นนั้นจริง แต่ไม่จริงเช่นนั้น ก็ดังกล่าวแล้ว การทำใจเราให้เป็นสุขสงบเย็นจะไม่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ของผู้ใดได้ ถึงตรงนี้ควรจะชี้ให้เห็น ว่าตลอดมาได้เน้นกล่าวถึงแต่เรื่องของใจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะใจผู้มีเมตตาเอง ถ้ากายจะเดือดร้อนเหนื่อยยากไปบ้างแต่รักษาใจไว้ให้สงบสุขได้เพื่อแสดงออกซึ่งเมตตา เช่นนั้นก็ไม่ถือว่าผิด ถือว่าถูกต้อง ถือว่าเป็นการแสดงเมตตาตนเองด้วยและเมตตาผู้อื่นด้วย ถือว่าเป็นเมตตาต่อโลกได้ ใจเป็นใหญ่ ใจสำคัญที่สุด รักษาใจก่อนรักษาอื่นทั้งหมด ให้เป็นสุขสงบเบาบางจากโลภโกรธหลง แล้วเมตตาจะเกิดเอง เป็นเมตตาที่เกิดจากใจที่อ่อนละมุนจริง ๆ แผ่ออกไปกว้างใหญ่ไพศาลจริง ๆ ทั้งไม่เป็นโทษแก่ตนเอง ไม่ทำให้ตนเองเร่าร้อนด้วย

เมตตาเหมือนสิ่งทั้งหลายอยู่ประการหนึ่ง คือมีแท้และมีปลอม เมตตาแท้คือเมตตาจากใจจริง เกิดขึ้นจริงในใจ เมตตาปลอมคือเมตตาจากปาก ไม่เกิดขึ้นจริงในใจ ขอให้ซื่อสัตย์ต่อตนเองก่อนจะดูให้รู้ ว่าเวลาที่ว่าเมตตาเมตตานั้นเป็นเมตตาแท้หรือเมตตาปลอม เมตตาด้วยใจจริงหรือเมตตาแต่เพียงปาก ถ้าเมตตาแต่ปากก็อย่าพอใจภูมิใจว่าตนเป็นคนมีเมตตาเลย จักไม่เป็นผลดีแก่ผู้ใดฝ่ายใด ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น บางคนพูดคำว่าสงสารหมายถึงว่าเมตตานั่นแหละติดปากแต่ใจตรงกันข้ามกับปาก อย่างนั้นนอกจากจะไม่เป็นประโยชน์แล้วซ้ำจะเป็นโทษ คือใจตนเองก็จะไม่ดีขึ้น ระดับของใจก็ไม่สูงขึ้น และยิ่งชิน ๆ ก็จะกลับไม่ดีหนักกว่าเดิม กลายเป็นคนปากอย่างใจอย่าง คงจะแบบที่เขาว่าปากหวานก้นเปรี้ยว หรือที่เรียกว่าคนไม่จริงใจ ซึ่งจะหาผู้ไว้ใจชอบพอยาก ตัวเราเองก็ไม่ชอบคนไม่จริงใจ คนอื่นก็ไม่ชอบเช่นเดียวกัน ฉะนั้นถ้าปล่อยตัวเองให้ปากอย่างใจอย่างเสียจนเคยตัวแล้ว นานเข้าจะมีผู้จับได้ และจะไม่มีผู้ไว้ใจชอบพอ ฉะนั้นถ้าใจไม่เมตตาจริง ๆ แล้ว อย่าแสดงออกให้เป็นการหลอกลวงให้เป็นการพรางความจริงใจของตนเองจะดีกว่า การจะต้องได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มีเมตตาเพียงอย่างเดียวย่อมดีกว่าจะต้องได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ทั้งไม่มีเมตตาด้วยทั้งไม่มีความจริงใจด้วย หากจำเป็นจะต้องเลือกเป็นผู้บกพร่องเพียงอย่างเดียว แต่ที่ถูกแล้วก็ควรพยายามอย่าให้บกพร่องทั้งสองอย่าง

นั่นแหละดีที่สุด อบรมใจตนเองให้มีเมตตาด้วย และให้มีความจริงใจด้วย จะเป็นคนงามที่ตนเองจะภูมิใจในตนเองได้ และคนดีทั้งหลายก็จะภูมิใจในตนด้วย

อย่างไรก็ตาม ต้องระลึกถึงความจริงประการหนึ่งเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งเมตตา คือถ้าการแสดงเมตตาไม่รอบคอบแล้วจะเป็นการแสดงความไม่เมตตาไปด้วยพร้อมกันไปทีเดียว เช่นในกรณีที่แสดงเมตตา คือการแสดงออกทางกายทางวาจาเป็นการช่วยคนผิด ก็ย่อมไม่เมตตาคนถูกที่เป็นคู่กรณีกับคนผิด พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือเมื่อเข้าข้างคนไม่ดีก็จะต้องทำร้ายน้ำใจคนดี ฉะนั้นจะถือว่ามีเมตตาแล้วต้องแสดงออกทางกายทางวาจาช่วยเสมอไปโดยไม่นึกถึงผิดไม่นึกถึงถูกไม่เลือกกาละเทศะก็ไม่ได้ เมตตาไว้ในใจนั้นได้ นั้นถูกต้องผู้มีเมตตาที่แท้จริง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจจะเมตตาไม่เลือก ไม่ว่าจะเป็นคนดีคนชั่ว คนถูกคนผิด แต่ไม่หมายความว่าจะต้องแสดงออกมาให้พ้นจากใจทางกายทางวาจาอย่างไม่ถูกต้อง การทำโทษผู้ผิด เช่นการดุว่าเฆี่ยนตีหรือลงโทษสถานใดก็ตามที่เหมาะแก่ความผิด ดังเช่นที่พ่อแม่ดุด่าว่ากล่าวลูกของตนที่ทำผิดที่จะเป็นทางให้ผู้ผิดกลับตัวกลับใจเป็นคนดี ถือว่าเป็นการแสดงเมตตาที่จะไม่ทำให้คู่กรณีของผู้ผิดรู้สึกว่าเป็นการไม่เมตตาต่อเขา เรียกว่าเป็นเมตตาที่ถูกต้อง ที่เป็นพรหมวิหาร เพราะจะไม่เบียดเบียนใครเลย ผู้ผิดที่ถูกตำหนิว่ากล่าวก็ไม่เรียกว่าถูกเบียดเบียนเพราะการลงโทษนั้น แต่เรียกว่าเขาเบียดเบียนตนเองด้วยการทำผิด และได้รับเมตตาจากผู้ทำโทษคือว่ากล่าวเป็นต้นที่ปรารถนาให้เขามีความสุขสืบไปด้วยการไม่กระทำผิดอีก

ฟังดูแล้วออกจะเป็นการสับสนวุ่นวายสำหรับบางคน แต่ถ้าพิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่าไม่เป็นการสับสนแต่อย่างใด แต่เป็นความจริงที่ตรงไปตรงมา และเป็นเมตตาที่แท้ ที่ควรอบรมปฏิบัติให้ถูกต้องทั่วกัน ไม่เช่นนั้นเมตตาก็จะผิดกาละเทศะ ก็จะเป็นเมตตาฝ่ายหนึ่งทำร้ายฝ่ายหนึ่ง ทั้งยังมักจะเป็นการเมตตาฝ่ายผิดทำร้ายฝ่ายถูกเสียด้วยซ้ำ

เมตตามีหลายขั้น หรือหลายระดับ มีมาก มีน้อย มีเป็นครั้งคราว ไม่สม่ำเสมอ มีจรเข้ามาสู่ใจมีประจำใจ พิจารณาใจตนเองก็จะเห็นได้เข้าใจได้ว่าเป็นเช่นนี้ สามัญชนทั่วไปจะมีเมตตาเป็นครั้งคราว คือจะมีต่อคนนั้นคนนี้ที่ตนพอใจ ที่มีความเป็นพิเศษต่อจิตใจตนเอง หรือจะมีขณะที่คนนั้นคนนี้ทำให้ตนสงสารเห็นใจ ปรกติชนก็เป็นกันอยู่เช่นนี้ ก็นับว่าดีถ้าจะไม่มีความปรารถนาร้ายต่อคนที่ตนไม่พอใจ หรือต่อคนที่เป็นศัตรูต่อผู้ที่ตนพอใจ

อย่างไรก็ตาม เมตตาที่น่าจะอบรมให้เกิดขึ้นจริง ๆ ก็คือเมตตาที่สม่ำเสมอ ที่ประจำใจ คือเมตตาต่อทุกคน ทุกชีวิต ทุกเวลา ส่วนที่จะแสดงออกอย่างไรเพียงไรนั้นให้ปัญญาที่จะเกิดในจิตที่สงบเย็นแล้วเป็นผู้ช่วยชี้นำ ไม่ใช่ว่าเมื่อเมตตาแล้วก็จะแสดงออกทางกายทางวาจาเป็นการช่วยต่าง ๆ อย่างไม่มีการพิจารณาเหตุผลไม่พิจารณาความเหมาะสมไม่พิจารณากาละเทศะ อันความเหมาะความควรและกาละเทศะนั้นเป็นความสำคัญ มีความจำเป็นอย่างยิ่งอยู่เสมอ แม้ไม่ลืมเสียก็จะสามารถแสดงออกซึ่งเมตตาอย่างได้ผลดีกว่า

คนไทยเรานั้นรักบุญ อยากได้บุญ กล่าวได้ทีเดียวว่าทุกคน ไม่มีเว้น ดังนั้นถ้าจะเชื่อว่าการทำใจให้ไม่โกรธไม่เกลียดแม้เพียงชั่วครู่ชั่วยามก็เป็นบุญ ก็จะได้ประโยชน์อย่างยิ่งจะเป็นกำลังใจให้อบรมเมตตาให้เกิดขึ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม อย่าลืมที่เน้นมาแล้วแต่ต้น ว่าเมตตาตนเองก่อน ให้ใจตนเองเป็นสุขก่อนด้วยความเยือกเย็นสงบจากกิเลสโลภโกรธหลง แล้วจึงจะสามารถอบรมเมตตาให้แผ่ไปในผู้อื่นให้กว้างขวางถูกต้องต่อไปได้

ธรรมบรรยายเรื่องกัมมัฏฐาน

ของ

พระอาจารย์ศรี มหาวีโร

เจ้าอาวาสวัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) ต. ศรีสมเด็จ อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

อบรมพระนวกะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

ตามโครงการฝึกอบรมพระนวกะร่วมกันทั้งฝ่ายปริยัติและปฏิบัติ

ในเทศกาลเข้าพรรษาเป็นเวลา ๗ วัน

ณ วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง)

ตามตารางที่กำหนดไว้ วันนี้เป็นตอนอบรมเกี่ยวกับเรื่องกัมมัฏฐานพูดกันง่าย ๆ ตามธรรมดากัมมัฏฐานนี้ พระอุปัชฌาย์ท่านจะสอนให้รู้ให้เข้าใจตั้งแต่เข้ามาบวช โดยสอนให้ว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ให้เกิดความจำได้คล่องแคล่วและชำนิชำนาญ ทั้งอนุโลม คือว่าไปตามลำดับ และแบบปฏิโลม คือว่าแบบถอยหลังกลับ พระอุปัชฌาย์ ท่านสอนเพื่อให้เรานำมาพินิจพิจารณาดู โดยเฉพาะอย่างเกสา แปลว่า ผม ซึ่งเป็นของมีอยู่บนศีรษะของเรา แต่ละคนคงเข้าใจว่ามันอยู่มุมใดด้านข้างมีหมวกหูทั้งสองข้าง ด้านหน้า หน้าผาก และด้านหลังมีท้ายทอยเป็นที่สุด มีลักษณะเป็นเส้น ๆ ออกจากขุมขนอาศัยหล่อเลี้ยงด้วยปุพโพโลหิตมีสีดำบ้าง เส้นเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง แล้วแต่บุพพกรรมของใครของมัน หากเราไม่ตัดมันก็ยาวออกไป หากไม่หมั่นสระหมั่นสางมันก็สกปรกไปตามเรื่อง ขอให้พยายามกำหนดพิจารณาให้รู้เรื่องถ้าจิตใจเราสงบมากเท่าไร ก็ยิ่งพิจารณาได้เห็นกว้างขวางใหญ่โตแต่ผมเส้นเดียวเท่านั้นแหละสามารถพิจารณาได้ทั้ง ๖–๗ วัน ไม่รู้จักจบจักสิ้น นั้นขึ้นอยู่กับปัญญาของแต่ละคน ฉะนั้นโลกสมัยก่อน ๆ นิยมผมว่าเป็นของดีบของดี เช่นเมืองแขกนิยมไว้ผมยาว ดังนั้นพระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า คนส่วนมากเป็นห่วงเป็นอาลัยยุ่งเหยิงในเรื่องผม พระองค์จึงโกนออกให้หมดซะเลย โกนหัวโกนคิ้วออกหมดมิให้เหลือ เป็นการตัดความวุ่นวายของพวกนักปฏิบัติธรรมะ และโดยมากคนเราเห็นว่าผมนี้มันงาม ก็เลยเป็นปัญหาใหญ่ อย่างที่โลกเขานิยมกันอยู่ในขณะนี้เสียเงินไปด้วยการแต่งผม ตัดผมปรับปรุงผมให้ดีบให้ดี เป็น

จำนวนมากมายก่ายกองเริ่มตั้งแต่อายุยังน้อยจนกระทั่งสูงอายุ ๕๐-๖๐ ปีคิดเป็นเงินที่เสียไปเพราะเรื่องของผมนี้มิใช่น้อยนับเป็นหมื่นเป็นแสนเลยทีเดียว และปัญหาเรื่องของผมน้อยนิดเดียว ซึ่งอยู่บนศีรษะของแต่ละคนให้พวกเราพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงของมัน อย่าให้ตื่นอย่าให้กระตือรือล้น หรืออย่าให้กำหนดรักใคร่พอใจ หรือติดใจในมัน ซึ่งจะมาก่อกวนจิตใจให้เกิดความวุ่นวาย ท่านจึงให้พิจารณาเรื่องผมเป็นเรื่องใหญ่เป็นข้อแรก

เรื่องของขน พระอุปัชฌาย์ท่านสอนหมดแล้ว ขนนี้มีหมดทั่วไปตามร่างกายเว้นฝ่ามือฝ่าเท้า นอกนั้นมีขนทั้งตัว แต่ว่ามีขนน้อยขนใหญ่ตามเรื่องเช่นเดียวกับสัตว์ แต่สัตว์มีขนใหญ่กว่าเป็นส่วนมาก ขนเหล่านี้เกิดขึ้นตามตัว ตลอดจนที่สกปรกมันก็มียิ่งที่ใดสกปรกมาก ยิ่งมักเกิดมากดีเสียด้วย ให้พิจารณาเห็นว่าเรามีขนเกิดขึ้นทั่วตัวคล้าย ๆ กับธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย คนเรานี้ก็ได้นามว่าเป็นสัตว์อีกประเภทหนึ่งเหมือนกัน แต่เป็นสัตว์พิเศษกว่าให้พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง พอเรารู้แล้วจิตใจก็จะตกลงว่าเป็นไปตามลักษณะแบบหนึ่ง คือเห็นว่าเป็นของปฏิกูลไม่น่ารักใคร่พึงใจอะไรเลย

เรื่องของเล็บ มันก็เป็นกระดูกชนิดหนึ่ง งอกออกมาจากปลายมือปลายเท้า หากเราไม่ตัดมันก็จะยาวไปเรื่อง ๆ และหากเราไม่หมั่นแคะมูลเล็บก็จะดำสกปรก น่าเกลียดโสโครก

เรื่องของฟัน เป็นกระดูกงอกออกมาจากกระดูกขากรรไกรทั้งข้างบนและข้างล่างมีไว้สำหรับบดเคี้ยวอาหาร จัดว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งแต่ก็แช่อยู่ในของสกปรก คือน้ำลายมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก็ต้องอาศัยการรักษาความสะอาดอยู่ไม่น้อยจึงอยู่ได้

เรื่องหนัง มีลักษณะเป็นแผ่น ๆ ห่อหุ้มอยู่ทั่วสรรพางค์กาย ของสกปรกทั้งหลายที่อยู่ภายใน ก็จะไหลซึมออกมารวมอยู่ที่หนังนี้ หนังนี้แหละตามขุมขนทุกขุมขน หากเราไม่หมั่นสะสาง หมั่นซักฟอกแล้ว ความสกปรกหรือปฏิกูลก็จะเห็นได้ชัด จนกระทั่งว่าไม่สามารถอยู่ใกล้ชิดกันได้เลย อันนี้ความเป็นจริงของมัน เป็นอย่างนั้น แต่ชาวโลกมักจะหาวิธีการปกปิดความจริงของมันเสีย โดยวิธีการเสริมสวยแบบนั้นแบบนี้ไปต่าง ๆ นานาจนสุดความสามารถ ทั้ง ๆ ที่ความจริงของมันมีอยู่อยากปกปิดความจริงไว้ไม่อยากจะให้เห็นสภาพที่แท้จริงของมัน ก็เลยยุ่งกันใหญ่ แต่สิ่งเหล่านี้เรานักปฏิบัติธรรมจะต้องนำมาพินิจพิจารณาหรือคิดค้นแบบกัมมัฏฐานให้เห็นไปตามเป็นจริง อย่าได้ทะเยอทะยานเห่อเหิมหลงละเลิงติดอยู่และวุ่นวายไปตาม ให้พิจารณาถึงความเป็นจริงนี้แหละเป็นการฝึกกัมมัฏฐาน

สิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องใช้ของสอย หากถูกต้องตามธรรมวินัยแล้ว เช่นเครื่องอัฐบริขาร อันนี้มันพอดิบพอดีแล้ว สมัยก่อนพระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ พอดีแล้ว มิได้ทรงบัญญัติไว้ ให้หรูหรามากมายอย่างไรเลย นักปฏิบัติบางท่านถือธุดงค์วัตรเกี่ยวกับผ้าบังสุกุล ถือเพียงผ้าสามผืน ปฏิบัติเป็นผู้มักน้อยสันโดษ เป็นผู้มีอัปปิจฉตาธรรม อยู่อย่างไรก็อยู่ได้ มีอย่างไรก็ใช้อย่างนั้น เพราะเราได้เกิดขึ้นมาในโลกแล้ว โดยที่แรกเราไม่มีอะไรติดตัวมาเลย เช่นเดียวกับพวกสัตว์เขาไม่มีอะไร เขาก็ไม่เห็นเดือดร้อนเลย ไม่เห็นเขาได้ตกแต่งประดับประดาอะไรมากมายเลย เขาก็อยู่ได้ไปจนแก่จนเฒ่าตาย นอกจากคนจะไปทำลายเขาเสียก่อนเท่านั้นเอง พวกนักกัมมัฏฐานจะต้องปฏิบัติตัวให้เป็นแบบง่าย ๆ เช่นนั้น ของทุกสิ่งทุกอย่างหากไม่เป็นการเหลือวิสัยแล้ว จะต้องทำเอาเอง ไม่ต้องไปวุ่นวายกับผู้อื่นเขา เป็นการฝึกหัดช่วยตัวเองได้เป็น อย่างดี

ด้านการไปการมาทุกท้องที่ ทุกหนทุกแห่งเป็นการฝึกจริตนิสสัยไปในตัว ถึงแม้ว่าจะเดือดร้อนวุ่นวายสักปานใดก็จะต้องอาศัยความอดทน ต่อสู้ พยายาม ฝึกหัดต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นของธรรมชาติ ไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรมากมายอย่างโลกเขา ความร้อนความหนาวการทนทุกข์ทรมานในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมันเกิดขึ้นกับธาตุสังขารของเรา เราอย่าไปท้อแท้กับสิ่งเหล่านี้ เราต้องค้นคว้าไปถึงหลักความเป็นจริงว่ามันเกิดมาจากเหตุอะไร แล้วพยายามหาวิถีทางค้นที่เหตุนั้น เช่นนั่งสมาธินานมันเกิดทุกข์เวทนา เกิดเป็นเหน็บเป็นชาขึ้น ถึงอย่างไรก็ตามต้องอาศัยความอดทน คือขันติธรรม ความอดทนนี้เป็นธรรมะที่สำคัญที่สุด ที่นำการประพฤติปฏิบัติของเราให้รุดหน้าขึ้นไปตามลำดับ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ขันติ คือความอดทนนี้เป็นตัวธรรมะที่สำคัญ เป็นสิ่งที่ทำให้เราเป็นคนงามคนดี ถ้าหากขาดขันตินี้แล้วก็ทำอะไรไม่สำเร็จ พวกนักปฏิบัตินี้ต้องเป็นคนอดทนที่สุด ตัวความอดทนนี้คือ ขันติธรรมนี้แหละมันจะหล่อหลอมกลายเป็นตัวสติ คือความระลึกรู้ไปตามสภาวะของร่างกาย คือเรานั่งสมาธิไปนาน ๆ จะเกิดทุกขเวทนานานานับประการ เราต้องมีสติรู้เท่าทันกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่เสมอเราต้องพยายามทวนกระแสของจิตอยู่เสมอ คือธรรมดากระแสของจิตมันจะต้องไหลไปอยู่ที่ต่ำเสมอ การที่เราพยายามทวนกระแสจิต ก็เพื่ออยากจะรู้ความเป็นจริงในสิ่งต่างๆ ซึ่งมันเกิดขึ้นในธาตุของเรา ตลอดถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่ออยากให้จิตนี้เคยชินรู้เท่าในอารมณ์ต่าง ๆ มิให้เป็นพิษเป็นภัยเกิดขึ้นในด้านจิตใจของตนพยายามรักษาจิตใจให้อยู่ปกติจิต มิให้หวั่นไหวไปตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ฉะนั้น ลักษณะ

การต่อสู้ที่ถูกต้อง มันจะส่งผลให้เราได้รับความสบายอย่างหนึ่ง นักปฏิบัติต้องเป็นคนต่อสู้ เราทุกคนได้นามว่านักพรต นักปฏิบัติ เมื่อได้นามว่าเป็น นัก แล้วจะต้องกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เช่นพวกนักมวยก็ต้องต่อสู้ถึงที่สุด นัก ทุกอย่างต้องทุ่มเทกำลังอย่างเต็มที่ นักพรตก็ต้องเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะพระพุทธองค์ผู้เป็นพระบรมครูของเราทั้งหลาย กว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ได้ทรงต่อสู้จนสุดความสามารถ เช่น ในระยะเวลาทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาเป็นเวลาถึง ๖ ปี ทรงผ่อนเสวยพระกระยาหารเสียแต่น้อย หนักเข้าจนงดไม่เสวย ในที่สุดจนพระวรกายซูบผอม เสมือนหนึ่งว่าพระโลหิตจะไม่มีเหลืออยู่เลยจนกระทั่งพระโลมา (ขน) มีรากอันเน่าล่วงหลุดออกมา นี่ก็แสดงว่าพระองค์ทรงบำเพ็ญขันติธรรมจนสุดความสามารถ ถึงแม้ว่าพระพุทธองค์จะมิได้ตรัสรู้ด้วยการทรงบำเพ็ญสมณะธรรมเช่นนี้ก็ตาม ก็เรียกได้ว่าทรงบำเพ็ญขันติธรรมให้แก่กล้า แต่คนเราสมัยนี้ยังมิได้บำเพ็ญถึงขนาดนั้น แต่พระพุทธองค์ได้ทรงนั่งต่อสู้กับทุกขเวทนาอันแสนสาหัสนั้นได้อย่างสบาย ทั้ง ๆ ที่พระองค์เป็นกษัตริย์เคยได้รับความสุขสบายอย่างไม่มีใครจะเทียมถึงได้ลักษณะการบำเพ็ญเช่นนั้นก็เรียกได้ว่าเป็นการบำเพ็ญขันติธรรมให้แก่กล้า ต่อมาจึงค่อยมีปัญญาแทรกเข้ามาหาหนทางแก้ไขใหม่ คือ บำเพ็ญหรือหัดทางด้านจิตใจ มองเห็นปัญญาว่าควรจะแก้ไขในด้านจิตใจ จึงค่อยได้บำเพ็ญจิตใจให้บรรลุถึงคุณธรรม แต่ว่าถึงแม้พระพุทธองค์จะยังไม่ได้ตรัสรู้ในระยะนั้นก็ตาม พระองค์ก็ได้ปูพื้นฐานขันติธรรมไว้พร้อมแล้ว จึงทรงพิจารณาเห็นว่า เป็นอัตตกิลมถานุโยค ซึ่งเป็นของบำเพ็ญตนให้ได้รับความลำบากเปล่า ไม่ใช่เป็นหนทางให้ได้ตรัสรู้มรรคผลนิพพานเลย เรื่องของอัตตกิลมัตถานุโยคซึ่งได้บำเพ็ญจนเผ็ดร้อนถึงที่สุด จะว่าไม่ได้ผลเลยก็ไม่ถูกต้องดีนัก มันให้ผลอยู่นั้นเอง ไม่มากก็น้อย อย่างน้อยก็เป็นการสร้างหรือทดสอบขันติธรรมของเรา ฉะนั้น สำหรับพวกนักปฏิบัติธรรมอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งบังเกิดขึ้นในระยะที่เราบำเพ็ญธรรม เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบททั้งสี่นั้น ทุกขเวทนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น เราไม่ถือว่าเป็นอุปสรรค ถือว่าเป็นเครื่องทดสอบจิตใจ หรือทดสอบสติของเรา เป็นการสนับสนุนให้มีขันติธรรมแก่กล้ามากยิ่งขึ้น มิได้นึกหวาดระแวงว่าเป็นอุปสรรค เร่งประพฤติปฏิบัติไปเรื่อย ๆ หากเราพยายามขยันไปทีละนิดทีละหน่อยจนกล้าหาญเด็ดเดี่ยว แต่บางคนพอนั่งสมาธิเข้าบ้าง ก็ปรากฏว่าเจ็บนั้น ปวดนี้ เป็นโรคนั่นโรคนี้ เป็นโรคใหม่ ๆ แปลกบ้าง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีการหาทางออกของใจ ซึ่งเราไม่เคย ถ้าเรามาคิดคำนึงพินิจพิจารณาย้อนหลังสมัยเมื่อเราอยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นเวลาตั้ง ๘-๙ เดือน โดยมิได้ไปทางไหนเลย ทำไมเรา

จึงทนอยู่ได้ แต่บัดนี้เราได้คลอดออกมาจากครรภ์ของมารดาแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงตามอิริยาบททั้งสี่ ที่นี่เราจะมาฝึกหัดนั่งอยู่ในอิริยาบทเดียว สมมติว่านั่ง หรือนอน หรือยืน หรือเดิน อะไรก็แล้วแต่ ถ้าอยู่ได้ชำนาญในอิริยาบทใดก็ได้ แต่ให้ทดสอบดูเฉพาะในอิริยาบทนั้น ทั้งนี้เพื่ออยากรู้จักเรื่องของกองทุกข์ หรือทุกขเวทนา มันจะเกิดขึ้นมามากน้อยขนาดใด เราพิจารณาดูต้องรู้จักกองทุกข์จึงจะละทุกข์ได้ ค้นคว้าถึงเหตุผลของมันเสียก่อน ถ้าไม่รู้จักเหตุเกิดของมันก่อนแล้ว ก็แก้ไม่ได้ ฉะนั้น นักปฏิบัติต้องพยายามอดทนต่อสู้ดังที่กล่าวมาแล้ว บางคนอาจจะมีการหวาดระแวงบ้าง บางทีฉันแค่หนเดียวก็ลำบาก หรือไปนอนป่าอยู่ห่างเพื่อนหน่อยก็ลำบาก เหล่านี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องแก้จิตใจ แก้ความคิด ความเห็นให้มันเปลี่ยนแปลงไปในทางที่มีเหตุผลตามธรรมดาแต่ก่อน ๆ เราอยู่ที่ไหน เมื่อเรามาเกิดในครรภ์ของมารดาก็อยู่คนเดียว และเมื่อร่างกายแปรสภาพและตายไป ก็จะไปอยู่ที่ไหน มีพวกมีเพื่อนหรือไม่ ต้องค้นคว้าพินิจพิจารณาหาอุบายสอนมันให้เกิดสำนึกในความเป็นคนอยู่เสมอ และหนักเข้าไปอีกคือให้เกิดสำนึกว่าเราเป็นพระเป็นเณร ไม่อย่างนั้นแล้วจะประเสริฐกว่าสัตว์อื่น เช่น พวกจิ้งจก จิ้งเหลน ได้อย่างไร เพราะพวกมันอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ไม่เห็นมันกลัวผีหลอกเหมือนกับคนเลย แต่คนเราสิ มิหนำซ้ำเป็นพระเป็นเณรเสียด้วย อยู่ห่างเพื่อนไม่ได้กลัวผีนั้นก็หมายความว่าจิตใจมันคิดหรือปรุงแต่งขึ้นมาเอง เลยหลงตื่นเต้นและกลัวไปตาม วิธีปฏิบัติคือ เมื่อจิตใจมันขี้ขลาด มันกลัว หรือหวาดเสียวต่อสถานที่ใด เราต้องพยายามไปอยู่ในสถานที่นั้น ๆ เพื่อจะได้ทดสอบให้เห็นความเป็นจริงว่ามันกลัวมันเกรงอะไร และอะไรมาทำให้มันเกรงกลัว หรือหวาดเสียว เมื่อเราจับจุดต้นเหตุของมันได้ มันจะหมดปัญหาไปความเกรงกลัวเลยกลับมาเป็นความกล้าหาญ เปลี่ยนความคิดความเห็นใหม่ ถ้าหากยังเกิดทุกขเวทนาอย่างเผ็ดร้อน ต้องพินิจพิจารณาหาสาเหตุว่ามันเกิดขึ้นมาจากอะไร และในขณะเดียวกันก็เป็นการฝึกหัดความอดทนและสติ พยายามตั้งจิตตั้งใจไว้ให้มั่นคง ถ้าหากเราค้นคว้าได้ก็ได้ประโยชน์ใหญ่ นี่เรียกว่าได้พินิจพิจารณาไปตามหลักธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในตัวของเราเอง โดยไม่ได้ไปซื้อหามาจากที่อื่น เมืองอื่น และประเทศอื่น เช่น ฝรั่งและอังกฤษให้เสียเงินเสียทองเลย เป็นของมีอยู่พร้อมแล้วในตัวของเราเอง ของแต่ละท่านแต่ละคนของให้นักปฏิบัติรู้จักใช้ของที่มีอยู่ และเกิดขึ้นในตัวเรานี้เองแหละ ให้เป็นประโยชน์เรื่องต่าง ๆ หรืออุปสรรค

ต่าง ๆ เรามิได้หมั่นไหว ยิ่งอยากให้มันเกิดขึ้น เพื่อจะได้ต่อสู้และทดสอบดู หากไม่มีเรื่องไม่มีเหตุ ผลมันก็ไม่เกิดนักปฏิบัติต้องคิดในทำนองนี้ จะไปเกรงกลัวต่อความเมื่อยล้า ความหิวและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ทำไม ? ความคิดว่าเมื่อยล้า กลัวผีหลอก ความหิว โรคภัย ไข้เจ็บต่าง ๆ หรือแม้แต่ความกลัวตายเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของความคิดหาทางออกของจิตต่างหาก บางทีมันจะพยายามดึงเราไปในทางที่ไม่ดี ไม่อยากให้บรรลุคุณธรรม ซึ่งท่านเรียกว่าอุปสรรค หรือนิวรณ์ธรรม เป็นเครื่องกางกั้นคุณงามความดีมิให้จิตเดินไปสู่ความดีได้ สิ่งเหล่านี้มันอยู่รอบ ๆ จิตใจของเรา ถ้าหากมีสติเข้าไปถึงจิตแล้ว สิ่งเหล่านี้มันจะสลายตัวออก ความง่วงเหงาหาวนอน ความขี้เกียจขี้คร้าน มักง่าย ความพยายามอาฆาต ความรังเรสงสัย ตลอดถึงความใคร่อยู่ในกามารมย์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้พอสติเข้าไปถึงจิตเท่านั้นเองแหละ มันจะถอยหนีหมดเลย อันนี้ซึ่งได้เคยประพฤติปฏิบัติมาจะขอยกตัวอย่างมาให้ฟังสักเล็กน้อย

สมัยนั้นไปอยู่ในป่าคนเดียว อยู่กับฝูงนกและลิง พยายามเร่งความเพียรอยู่ที่นั่น ๑๖ วัน ฉันจังหันบ้าง บางทีก็ไม่ได้ฉันบ้าง บางทีฉันข้าวกับน้ำพริก ฉันมากก็ไม่ได้เพราะแสบท้อง เราจะตำหนิหรือโทษชาวบ้านชาวเมืองเขาว่า เป็นคนใจจืดใจดำ ไม่นำอาหารไปถวายพระก็ไม่ได้ หรือเราจะไปพูดเลียบเคียงให้เขานำข้าวปลาอาหารไปถวายพระก็ไม่ได้ มีแต่พยายามเร่งความเพียร เดินจงกรม นั่งสมาธิ ตลอดทั้งกลางวัน กลางคืน เพราะอยากรู้ความจริง มาคิดตำหนิตัวเอง มิได้ตำหนิคนอื่นเขา มาตำหนิตัวเองว่าเรานี้ปฏิบัติธรรมยังไม่ทันถึงขั้น หรือยังไม่เต็มที่ จึงไม่มีคุณธรรมพอที่จะดลบรรดาลให้จิตใจของพวกศรัทธานำข้าวปลาอาหารมาทำบุญได้ จึงได้พยายามทำความเพียร นั่งสมาธิ เดินจงกรม ตลอดทั้งวันทั้งคืน สามารถตั้งสติให้กำหนดรู้อยู่เพียงเส้นผมเส้นเดียว มิให้แวะเวียนไปทางอื่น มิให้ส่งหน้าส่งหลัง กำหนดรู้อยู่แค่นั้นตลอดไป ในตอนนั้นเกิดอาการปลาดอย่างหนึ่งขึ้น คือเกิดอาการแน่นและร่างกายทั้งตัวแข็งทื่อไปหมดเลย จะกระดิกนิ้วมือนิ้วเท้าก็ไม่ได้จะอ้าปากกระดิกลิ้นก็ไม่ได้ แต่จิตใจรู้สึกว่าสบาย จะเป็นอย่างไรก็ตามเราไม่ยอมถอย ไม่ยอมเลิกความพยายามตั้งจิตคอยพิจารณาอยู่อย่างนั้น ไม่นานประมาณ ๕ นาที หรือ ๑๐ นาที อาการเหล่านั้นจึงค่อย ๆ เคลื่อนย้ายออกไปจากจิต เสมือนหนึ่งว่าเมฆหรือควันไฟไหลเคลื่อนออกจากดวงจันทร์หรือดวงอาทิตย์ ตอนนั้นปรากฏว่าร่างกายเบา และจิตใจรู้สึกเบา เกิดความสว่างไสวขึ้นใน

ดวงจิตคล้าย ๆ พวกนิวรณ์มันเคลื่อนหนีหรือไหลหนี เมื่อสติเราตั้งจดจ่อแต่ยังไม่ทันถึงขีดสุด พอนิวรณ์ธรรมเคลื่อนออกไปเราก็รู้ธรรมชาติของจิตแล้วแต่มันก็คอยจ้องจะกลับเข้ามาอีก เผลอเป็นไม่ได้เลย เราทดสอบดูก็ได้ ทดลองถอยสติออกมาดู พอถอยออกมาเท่านั้นเองแหละ เจ้านิวรณ์จะวิ่งเข้าแทนที่ทันที พอเราเร่งสติเข้าไปอีกเจ้านิวรณ์ก็ถอยออกอีกเช่นเคยเป็นอย่างนี้ เสมอไป แต่ว่าในบรรดานิวรณ์ทั้งห้า (๑. กามฉันทะ ความพอใจในกาม, ๒. พยาบาท ความคิดพยาบาท, ๓. ถีนะมิทธะ ความง่วงนอนท้อแท้ใจ, ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งส่าน และรำคาญ, ๕. วิจิกิจฉา ความลังเลใจและสงสัย) ๔ อย่างมารุนแรงโผงผาง ส่วนถีนะมิทธะ ความง่วงเหงาหาวนอนมาละเอียดอ่อนที่สุด ถ้าสติไม่ดีพอ อาจเผลอได้เหมือนกัน ต้องให้ มีสติอยู่เสมอ พิจารณาให้รู้จักเรื่องราวทั้งหลายอยู่อย่างนั้น พยายามสังเกตุอยู่ตลอดเวลา เวลาเรานั่งสมาธิจะเห็น พอเผลอนิดเดียวเท่านั้นเอง ความง่วงจะเกิดขึ้นทันที มีสติระมัดระวัง อยู่ตลอดเวลา สติจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยขันติ คือความอดทน ประสพการณ์อะไรอย่างไร ก็ตามที ที่ปรากฏเกิดขึ้นในขณะที่เราทำสมาธิ อย่าท้อแท้หรือท้อถอย คอยพิจารณากำหนด อยู่อย่างนั้น เมื่อเรารู้เท่าทันมัน แล้วจะหายหมดไปเอง

วิทยุเทศนา

พระปริยัติเมธี (พิมพ์ ถามวุฑฺโฒ) วัดบุรณศิริมาตยาราม กรุงเทพ ฯ

แสดง

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

วันธรรมสวนะที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๒๔

เวลา ๑๘.๑๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ตีหิ ภิกขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย กตเมหิ ตีหิ อกุสเลน กายกมฺเมน อกุสเลน วจีกมฺมเมน อกุสเลน มโนกมฺเมนาติ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา ว่าด้วยเรื่องมโนกรรม คือการกระทำทางใจหรือความคิด ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เพราะความคิดเป็นเหตุแห่งการทำและการพูด บุคคลผู้คิดดีย่อมทำดี พูดดี ส่วนผู้คิดชั่วย่อมทำชั่ว พูดชั่ว เมื่อทำชั่ว พูดชั่วอันเนื่องมาจากคิดชั่วย่อมก่อความเดือดร้อนแก่ตนบ้าง แก่ผู้อื่นบ้าง เหมือนตกนรก หรือถูกโยนลงไปในนรก ดังพระพุทธภาษิตข้างต้นที่ว่า ตีหิ ภิกขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เป็นอาทิ แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรม ๓ ประการ ย่อมเดือดร้อนเหมือนถูกโยนลงไปในนรก หรือย่อมตกนรกอย่างแน่นอน อกุศลธรรม ๓ ประการนั้น คือการกระทำทางกายอันเป็นอกุศล การกระทำทางวาจาอันเป็นอกุศล และการกระทำทางใจอันเป็นอกุศล ดังนี้

ในวันนี้ จะกล่าวเฉพาะมโนกรรม คือการกระทำทางใจอันเป็นอกุศล เพียงทางเดียว

เมื่อกล่าวโดยสรุป มโนกรรมอันเป็นอกุศล ท่านหมายถึงความคิดชั่ว ๓ อย่าง คือ ๑. อภิชฌา ความโลภ อยากได้ของ ๆ ผู้อื่นมาเป็นของตน ๒. พยาบาท ความคิด

ปองร้ายผู้อื่น ๓. มิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม คือเห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี อย่างที่กล่าวกันว่า เห็นกงจักร์เป็นดอกบัว

ต่อไปนี้ จะกล่าวถึงความหมายและโทษของกิเลสทั้ง ๓ ประการนี้ พอสมควรแก่เวลา

อภิชฌา ความโลภอยากได้ของผู้อื่นนั้น**เป็นความโลภอย่างหยาบ** อยากได้ของผู้อื่นโดยไม่ชอบธรรม เมื่อความโลภในใจรุนแรงขึ้นถึงกับต้องโกงเขาบ้าง แย่งชิงเขาบ้าง เรื่องทำนองนี้ เด็กก็เป็นผู้ใหญ่ก็เป็น ตัวอย่างเด็กเห็นของเล่นของเพื่อนที่ตัวเล็กกว่าก็แย่งของเขามาเป็นของตน หรือถ้าแย่งไม่ได้ก็ใช้วิธีเอาไปแอบไปซ่อนไว้ก่อน ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ตัวเองก็เดือดร้อนเพราะกลัวเขาจับได้ กลัวผู้ใหญ่รู้เรื่องแล้วลงโทษ ในผู้ใหญ่ก็มีเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยทำซึ่งหน้า มักทำอย่างลับ ๆ เพราะละอายบ้าง เพราะเกรงกลัวโทษทางกฎหมายบ้าง ทางราชการจึงต้องตั้งคณะกรรมการปราบทุจริตขึ้นก็เพื่อปราบปรามบุคคลผู้โลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่นโดยไม่ชอบธรรมนี่เอง

ความโลภอย่างกลาง คือความไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักประมาณในการแสวงหา และอยากได้เกินจำเป็น ทรัพย์สมบัติในโลกเป็นของกลางเป็นของโลก มีอยู่เพื่อคนทั่วไปในโลก ใครสะสมถือกรรมสิทธิ์ไว้เป็นส่วนตัวมากเกินไป ย่อมทำให้ผู้อื่นขาดแคลน ยากลำบากในการแสวงหาแม้เพียงเพื่อดำรงชีวิตอยู่

ผู้มีปัญญามองเห็นความจริงว่า การสะสมทรัพย์ไว้ มีคุณค่าน้อยกว่าการสะสมปัญญาและคุณธรรม จึงสะสมทรัพย์ภายนอกแต่พออาศัยกิน อาศัยใช้ เก็บออมไว้บ้างเผื่อเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออันตรายฉุกเฉิน นอกนั้นก็เฉลี่ยแบ่งปันเพื่อสาธารณประโยชน์ ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการสะสมปัญญา สะสมคุณงามควากดีเพราะปัญญาและคุณงามความดีติดตามบุคคลไปได้ทุกหนทุกแห่งทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ส่วนทรัพย์สินติดตัวไปในชาติหน้าไม่ได้ ยังจะนำอันตรายมาให้ในชาตินี้ก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่เสมอ ๆ

ความโลภอย่างละเอียด หมายถึงความติดใจหมกมุ่นพัวพันในทรัพย์สินของตนหวงแหน เฝ้าพิทักษ์รักษาเอาใจจดจ่อ จนไม่เป็นอันหลับอันนอน หรือไปไหนไม่ได้ มีความตระหนี่เหนียวแน่นอย่างยิ่ง ไม่ยอมนำออกใช้จ่ายแม้คราวที่จำเป็น ทำทรัพย์ให้เป็นหมันไม่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ผู้ต้องการละความโลภอย่างละเอียดนี้ พึงพิจารณาเนือง ๆ

ถึงโทษของความหวงแหนติดพันว่าเป็นสนิมของใจ ทำตนให้ตกเป็นทาสของสิ่งที่ตนมี และพึงทำใจเนือง ๆ ว่าเราอาศัยใช้ชั่วคราวเพียงชั่วชีวิตนี้เท่านั้น และชีวิตของเราก็ไม่รู้ว่าจะสั้นยาวสักเท่าใด จะกอบโกยทรัพย์สินไว้ทำไมนักหนา นึกถึงคนที่เขาอดอยากอยู่ทั่วบ้านทั่วเมืองบ้าง

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า โลโภ ธมฺมานํ ปริปนฺโถ ความโลภเป็นอันตรายของคุณงามความดี อนตฺถชนโน โลโภ ความโลภทำให้เกิดโทษต่าง ๆ โลโภ จิตฺตปฺปโกปโน ความโลภทำให้จิตเร่าร้อน อนฺธตมํ ตทา โหติ ยํ โลโภ สหเต นรํ ขณะใดความโลภครอบงำจิต ขณะนั้น ผู้นั้นมีแต่ความมืด

อภิชฌา คือความโลภ ย่อมก่อความเดือดร้อน ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นดังพรรณามานี้ ผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรมคืออภิชฌา จึงเดือดร้อนเหมือนถูกโยนลงไปในนรก

๒. พยาบาท คือความปองร้าย มุ่งหมายให้ผู้อื่นถึงความพินาศ เช่นคิดอยู่ในใจว่า เมื่อไรหนอคนนั้นจะถูกรถชนตาย ตกน้ำตาย ถูกฆ่าตาย ทรัพย์สมบัติพินาศฉิบหายเพราะไฟไหม้ หรือถูกปล้น อย่างนี้แหละเรียกพยาบาท ความไม่พยาบาท ก็คือความไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น ไม่ปรารถนาร้ายต่อเขา กล่าวอย่างสั้นคือความปรารถนาดีต่อเขา มิฉะนั้นก็ควรวางเฉย (อุเบกขา) หรือให้อภัยเสีย

คนที่จะพอใจในความไม่พยาบาทนั้น เบื้องแรกจะต้องพิจารณาให้เห็นโทษของความพยาบาทเสียก่อน

ความพยาบาทเป็นไฟภายในอย่างหนึ่งที่มีอานุภาพเผาลนจิตใจของผู้สั่งสมมันไว้ ยิ่งมากเท่าใดก็จะยิ่งเผาเจ้าตัวให้เร่าร้อนมากเท่านั้น เมื่อออกจากตนก็ไปเผาผู้อื่นให้เร่าร้อน สังคมเร่าร้อน

จริงอยู่ คนเราย่อมต้องมีศัตรู หรืออย่างน้อยก็มีผู้ไม่ชอบเราบ้าง อาจเป็นเพราะผลประโยชน์ขัดกัน หรือเพราะกิริยาวาจา ท่าทางของเราไม่ถูกใจเขา ทำนองเดียวกับที่กิริยาท่าทางของคนบางคนไม่ถูกใจเราทั้ง ๆ ที่ว่าโดยส่วนตัวแล้ว เขาไม่เคยทำอะไรให้เราเดือดร้อน เมื่อความจริงเป็นอยู่อย่างนี้เราจึงไม่ควรปล่อยใจของเราให้จงเกลียดจงชังผู้อื่นจนถึงกับพยาบาทปองร้ายเขา เพราะมันเท่ากับลงโทษตัวเราเองนำไฟมาสุมอกเราเอง ยิ่งเขาทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น เขาไม่เดือดร้อนด้วยแล้ว เราจะยิ่งเดือดร้อนใหญ่ เดือดร้อนไปข้างเดียว

ก่อนนอนทุกคืนเราควรตั้งใจให้อภัยทุกสิ่งทุกอย่างและแก่ทุกคน ทำเสมือนหนึ่งว่า เราจะไม่ตื่นขึ้นมาอีก ความตั้งใจอย่างนี้ ทำให้ใจของเราสงบและเราจะหลับไปอย่างเป็นสุข ตื่นขึ้นพร้อมด้วยความสดชื่นแจ่มใส ขอจงท่องจำไว้ว่า เมื่อใดใจของเราผูกเวร เมื่อนั้นมองไปทางใดก็พบแต่ศัตรู แต่เมื่อใดใจของเรามีเมตตา มองไปทางใดก็เจอแต่มิตรไมตรี

ปกติภาพของจิตนั้นสะอาดผ่องใส ไม่ต้องการความเศร้าหมองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อสิ่งเศร้าหมองมากระทบจิตจิตจึงมีอาการดิ้นรน มีปฏิกิริยาโต้ตอบ ต้องการคายสิ่งเศร้าหมองนั้นออก แต่เมื่อสิ่งเศร้าหมองนั้นมากระทบบ่อย ๆ และจิตไม่มีกำลังใดมาช่วยกำจัดสิ่งเศร้าหมอง จิตจึงตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งเศร้าหมองที่เรียกว่ากิเลส เมื่อนานเข้าก็กลายเป็นทาสของความเคยชินอันนั้นไป เช่นความโลภ ความโกรธ ความหลง ความริษยา พยาบาท พวกนี้ล้วนเป็นสิ่งเศร้าหมองของจิต เป็นของเสียที่เข้าสู่จิต ทำให้จิตเสียปกติภาพไป ส่วนคุณธรรมคือการให้อภัย เมตตา กรุณา ความเสียสละ ความเห็นแจ้งตามเป็นจริงในสิ่งทั้งปวงเหล่านี้เป็นยาจิต เป็นเครื่องฟอก ชำระล้างสิ่งเศร้าหมองของจิต เมื่อจิตได้เสพโอสถ คือธรรมสม่ำเสมอและได้คุณภาพ ปริมาณพอที่จะกำจัดโรค คือกิเลสแล้ว โอสถคือธรรมนั้นก็จะทำลายโรคคือกิเลสโดยสิ้นเชิง ไม่ให้หวลกลับมารบกวนจิตอีก จิตก็จะดำรงอยู่อย่างสะอาดผ่องใส สงบ และสว่างตามปกติภาพเดิมของตน

ผู้มีปัญญา เห็นแจ้งดังนี้ จึงดำริในการไม่พยาบาท คืออยู่ด้วยการให้อภัย ให้อภัยในชีวิต ในทรัพย์สิน และในความรู้สึกของผู้อื่น คือไม่ทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และความรู้สึกของเขา การให้อภัยเป็นทานอันยิ่งใหญ่อย่างหนึ่ง ซึ่งท่านเรียกว่าอภัยทานเป็นทางดำเนินของปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ เช่นพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกของพระพุทธเจ้า

๓. มิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม จัดเป็นอกุศลสำคัญทางใจประการหนึ่ง และเป็นตัวนำอกุศลอื่น ๆ ให้เกิดขึ้น การที่บุคคลมีอภิชฌาก็ตาม พยาบาทก็ตามก็เพราะมีมิจฉาทิฐินำมาก่อน คือเห็นสิ่งที่ไม่ดีว่าดี เห็นสิ่งที่ไม่ควรว่าควร ผู้ใดมีความเห็นผิด เมื่อพูดย่อมพูดผิด เมื่อทำย่อมทำผิดไปตามความเห็นนั้น ๆ ด้วย เหตุนี้พระพุทธองค์จึงตรัสว่า มิจฺฉาทิฏฺฐิปรมานิ ภิกฺขเว วชฺชานิ ภิกษุทั้งหลายมิจฉาทิฐิเป็นโทษอย่างยิ่ง กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า มิจฉาทิฐิเป็นยอดโทษ ผู้มีความเห็นผิดเมื่อชักจูงผู้อื่นก็ย่อมชักจูงไปในทางที่ผิด ผู้ใดถือตามผู้นั้นย่อมดำเนินไปในทางที่ผิด เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสว่า บุคคล

ผู้เป็นมิจฉาทิฐิ มีความเห็นวิปริตผิดไปจากสัจธรรม ย่อมนำตนและคนหมู่มากออกจากธรรมของสัตบุรุษ ตั้งอยู่ในธรรมของพวกอสัตบุรุษ ซึ่งเป็นเหตุของความเสื่อมทราม และความทุกข์เดือดร้อนถ่ายเดียว คนมีความเห็นผิดนี้จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้เกิดมาเพื่อทุกข์และโทษแก่ตนและสังคมโดยแท้ทีเดียว

มโนกรรม ๓ ประการตามนัยที่แสดงมานั้น พอสรุปได้ดังนี้

ประการแรก อภิชฌา ความลโมภ โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตัวโดยไม่ชอบธรรม มี ๓ อย่าง คือ อย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด

อย่างหยาบ เป็นความโลภขั้นรุนแรง เป็นเหตุให้มีการจี้ ปล้น ฉ้อฉล โกงหลอกลวง ฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น ผลก็คือทำตนและสังคมเดือดร้อนวุ่นวาย ตนก็หวาดระแวงกลัวเขาจับได้ไล่ทัน กลัวถูกลงอาชญา ส่วนสังคมส่วนรวมก็เต็มไปด้วยความกลัว ความหวาดระแวงไม่เป็นอันทำมาหากิน

อย่างกลาง คือความไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักประมาณ ไม่รู้จักพอดี เป็นเหตุให้เกิดการกักตุนสินค้า หรือเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ไว้ในครอบครองเกินจำเป็น ทำให้คนส่วนใหญ่ขาดแคลน เป็นปัญหาเศรษฐกิจบ้านเมืองระส่ำระสาย

อย่างละเอียด ความหมกมุ่น มัวเมา ตระหนี่หวงแหนในทรัพย์สมบัติเกินขอบเขต ความเมาทรัพย์เป็นเหตุให้หลงระเริง ใช้อำนาจอิทธิพลในความมีทรัพย์มาก บีบบังคับรังแกข่มแหงผู้อื่น มักไม่ค่อยแสวงหาโอกาสทำความดีอันเป็นประโยชน์แต่ตนและประชาชนส่วนรวม ส่วนผู้ตระหนี่หวงแหนทรัพย์จนเกินไปเล่า ก็มักจะรวบรวมทรัพย์ไว้แล้วหวงว่าของกู ๆ อย่างเดียว แต่ไม่ใช้ทรัพย์นั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนและคนเหล่าอื่น จึงไม่ผิดอะไรกับกิ้งก่าได้ทอง

ความโลภ ๓ อย่างดังกล่าวมา ท่านสอนให้แก้ด้วย สัมมาอาชีพ รู้จักประมาณรู้จักพอดี รู้จักเสียสละ รู้จักใช้ทรัพย์ไปในทางที่เป็นประโยชน์ เป็นคนมีศีลธรรม

ประการที่สอง ได้แก่ความพยาบาท อาฆาต ปองร้าย เคียดแค้นจองเวร อันเป็นเหตุให้เกิดการฆ่า เบียดเบียน รังแก แก้แค้นกันและกันอยู่ตลอดเวลา บางครั้งถึงกับจองเวรกันไปถึงชั่วลูกชั่วหลาน เมื่อเป็นดังนี้ จึงทำให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนไม่สงบสุขอย่างร้ายแรง และเป็นระยะเวลานาน ข้อนี้ท่านสอนให้แก้ด้วยวิธีแผ่เมตตากรุณา ทำจิตให้เป็นสมาธิ ไม่พยาบาทจองเวร

ประการสุดท้าย คือมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ได้แก่ความเห็นชั่วเป็นดี เห็นดีเป็นชั่ว เห็นกงจักร์เป็นดอกบัว เมื่อตนมีความเห็นผิดแล้ว นับว่าเป็นอันตรายมาก อาจทำความผิดได้ทุกชนิดทั้งอย่างหนัก อันได้แก่อนันตริยกรรม มีฆ่าบิดามารดาเป็นต้น ทั้งอย่างกลางและอย่างเบา เมื่อทำความผิดได้มากเท่าใด ความทุกข์เดือดร้อน ก็ย่อมเพิ่มทวีคูณขึ้นได้มากเท่านั้นข้อนี้ท่านสอนให้แก้ด้วยวิธีศึกษาเล่าเรียนให้ทราบความเป็นจริงว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ แก้ด้วยความเป็นพหูสูตร และปัญญา เพื่อแก้มโนกรรมฝ่ายอกุศลทั้ง ๓ ประการด้วยวิธีดังกล่าวมา ก็จะประสบแต่ความสงบสุข รื่นเริงบันเทิงโดยทั่วหน้ากัน หรือหากยังแก้ไม่ได้โดยเด็ดขาด แต่หากพากันสามารถลดลงได้มากเท่าใด ความสงบสุขก็จะเพิ่มทวีคูณขึ้นได้มากเท่านั้น

ได้อธิบายมโนกรรม ๓ ฝ่ายอกุศลมาก็มีนัยดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้

ภูมิคุ้มกันตัวเอง

ของ

พระศิลวิสุทธาจารย์

เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) วัดบึงพลานชัย ร้อยเอ็ด เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพ ของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม เจ้าภาพคือคุณนายทองลิ่ม ทาหะพรหม ได้ปรารภถึงอนุสรณ์ ในการจัดงานครั้งนี้ในที่สุดตกลงใจ พิมพ์หนังสืออนุสรณ์ และถวายที่ดินจำนวน ๑๐๑ ไร่ เพื่อสร้างวัดเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลไปยังดวงวิญญาณของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม และให้ชื่อว่า "วัดศรีทองไพบูลย์วราราม" (วัดป่าร้อยเอ็ด) เพื่อให้เป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา เป็นนาบุญอันอุดมสมบูรณ์ของประชาชน เป็นศูนย์รวมการปฏิบัติกัมมัฏฐานจังหวัดร้อยเอ็ด และชาวพุทธทั่วไป การแสดงออกซึ่งน้ำใจอันประเสริฐของคุณนายทองลิ่ม ทาหะพรหม ครั้งนี้ประกาศให้ชาวโลก ชาวไทย ชาวร้อยเอ็ด ได้เห็นความเป็นยอดหญิง เป็นมหาอุบาสิกาและเป็นศรีภรรยา ของคุณไพบูลย์ ทาหะพรหม จริง ๆ ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการอย่างยิ่ง ธรรมะอนุสรณ์ครั้งนี้จะได้แสดงถึงภูมิคุ้มกันตัวเองเพื่อความปลอดภัยในชีวิต ๓ ประการ คือ **ภูมิวุฒิ ภูมิธรรม** และ**ภูมิฐาน**ปัจจุบันสังคมมนุษย์เราขาดภูมิคุ้มกันตัวเอง จึงเกิดภาวะวุ่นวาย สับสนหมดความละอาย ทำลายเกียรติ เสียดศรีสาวไส้ ใส่ความเหยียดหยาด ประณามกัน ภูมิวุฒิ คือ ความรู้ความสามารถ อาทิเช่น รู้เขารู้เรา รู้เท่า รู้ทัน ภูมิธรรม คือ คุณธรรมประจำจิตใจ อาทิเช่น เมตตา กรุณา มุธิตา อุเบกขา ภูมิฐาน คือหลักฐาน หมายถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เข้าถึงภูมิ ๓ ประการ เราจะต้องเดินตามบันไดชีวิต ๓ ขั้น คือ ล. ๒ พ. ๒ ข. ๒ คือ ลดความชั่วและละหรือเลิกความชั่ว พ. ๒ คือเพิ่มความดีและพูนความดี คำว่าเพิ่มหรือทำให้มากหรือมีปริมาณมาก คำว่าพูนในที่นี้หมายถึงทำให้มีคุณภาพมี หรือมีคุณภาพสูง ข. ๒ คือ ขูด จิตใจให้ใสสอาด และขูดจิตกใจให้เกลี้ยง หรือผ่องใส จนกระทั่งมองเห็นความจริง ๒ อย่าง คือจริงที่ไม่จริง และจริง ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะได้ชื่อว่า เข้าถึงธรรมะหรือเห็นธรรมะผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า การนับถือพระพุทธศาสนาก็จะสมบูรณ์ทุกรูปแบบ และได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ ที่แท้จริง

ความเป็นมาของ

วัดศรีทองไพบูลย์วนาราม (วัดป่าร้อยเอ็ด)

โดย

พระประภัสสรมุนี

เจ้าอาวาสวัดเหนือ อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

เนื่องในโอกาสการพระราชทานเพลิงศพนายไพบูลย์ ทาหะพรหม นางทองลิ่ม ทาหะพรหม ผู้ภรรยาและเจ้าภาพ ได้มีจิตศรัทธามหากุศลบริจาคที่ดินจำนวน ๑๐๑ ไร่ให้เป็นสุสานรักอมตะของสามี นับว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความรักต่อสามีอันเต็มเปี่ยมไปด้วยเหตุผลที่น่าอนุโมทนายิ่งนัก ไม่แพ้กับอนุสาวรีย์รักอันบรรลือโลกในประเทศอินเดีย ซึ่งพระนางมุมตัสได้รับจากเจ้าชายชัยยาฮาลผู้สวามี

และพร้อมกันนี้ก็ได้ถวายที่ดินแปลงจำนวนดังกล่าวให้แก่คณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีพระอาจารย์ศรี มหาวีโร วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) เป็นประธาน โดยได้นิมนต์สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร มาเป็นองค์ประธานรับบริจาคและวางแผ่นศิลามงคล สร้างวัดพระพุทธศาสนา ฝ่ายอรัญวาสี (วัดป่า) ขนานนามว่า "วัดศรีทองไพบูลย์วนาราม (วัดป่าร้อยเอ็ด)" เป็นศูนย์กลางอำนวยประโยชน์ในการแสวงบุญด้านวิปัสสนาธุระของชาวพุทธทั่วไป เพื่ออุทิศส่วนมหากุศลนี้แก่สามี ปุพพการีชนและเจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย นับว่านางทองลิ่ม ทาหะพรหม ได้แสดงออกซึ่งกุศลเจตนาศรัทธาอันแรงกล้า ให้ประจักษ์ชัดแก่ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งอยู่ใกล้และอยู่ไกลเมื่อได้ทราบข่าวมหากุศลนี้แล้ว ต่างพากันยินดีปรีดายกย่องสรรเสริญและอนุโมทนา ร่วมบริจาคที่ดิน ทรัพย์สิน แรงงาน และวัตถุอุปกรณ์ด้วยเป็นจำนวนมาก คณะสงฆ์ได้เห็นภาพพจน์ของคณะศรัทธาทั้งหลายแล้วรู้สึกขอบคุณและอนุโมทนาด้วยเป็นอย่างยิ่ง

เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องนี้ จึงขอนำเรื่องท่านผู้มีจิตศรัทธาสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าครั้งแรก มาเล่าพอเป็นสังเขป:–

๑. ผู้ถวายพระอารามคนแรก

เมื่อพระพุทธเจ้าได้จำพรรษาอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกว่า "สารนารถ" เมืองพาราณสี) ตลอดเวลา ๓ เดือนแล้วก็เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ (ปัจจุบันอยู่ในรัฐพิหาร) ในแคว้นมคธตามที่ทรงให้สัญญาไว้กับพระเจ้าพิมพิสารว่าจะโปรดนครราชคฤห์ก่อน เมื่อเสด็จพุทธดำเนินมาถึง เข้าประทับในสวนตาลหนุ่ม ทรงเทศนาเรื่องอนุปุพพิกถา (๑. ทานกถา กล่าวถึงเรื่องทาน ๒. สีลกถา กล่าวถึงเรื่องศีล ๓. สัคคกถา กล่าวถึงเรื่องสวรรค์ ๔. กามาทีนวกถา กล่าวถึงเรื่องโทษของกาม ๕. เนกขัมมานิสังกถา กล่าวถึงอนิสงส์แห่งความออกจากกาม) และอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) พระเจ้าพิมพิสารได้เห็นธรรมจักษุ (ดวงตาเห็นธรรม) แสดงตนเป็นอุบาสก ต่อมาได้ถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน อันเป็นที่ให้เหยื่อกระแต สร้างเป็นพระอาราม เรียกว่า "พระเวฬุวนาราม" จึงนับได้ว่าพระเจ้าพิมพิสารได้เป็นผู้ถวายพระอารามแก่พระพุทธเจ้าเป็นคนแรก และ ณ พระเวฬุวนารามนี้เองได้ เป็นที่แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ หรือเรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนาแก่ภิกษุสาวก ๑๒๕๐ รูป ที่อุปสมบทด้วย เอหิภิกฺขุ (บวชจากพระพุทธเจ้า) ซึ่งมาเฝ้าในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ มาฆมาส โดยมิได้นัดหมายกันเป็นอัศจรรย์ยิ่ง จึงถือเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา เรียกว่า วันมาฆบูชา ด้วยอีกประการหนึ่ง

ต่อมาอีกมินาน ราชคหกเศรษฐี ได้เกิดศรัทธาสร้างวิหารอีก ๖๐ หลังในบริเวณเวฬุวนารามนั้นอีก ถวายเป็นเสนาสนะแก่สงฆ์ผู้เจริญสมณธรรม และเป็นที่พักเดินทางของคณะสงฆ์ด้วย

พระเวฬุวันนี้ ปัจจุบันยังคงมีอยู่ มีสภาพเป็นสวนธารณะมีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๐ ไร่เศษ เต็มไปด้วยป่าไม้ไผ่รื่นรมย์ และสวยงามมาก

๒. ผู้ถวายพระอารามที่พระพุทธเจ้าจำพรรษานานที่สุด

ในวันที่ราชคหกเศรษฐีได้เตรียมการถวายวิหาร ๖๐ หลัง แก่พระพุทธเจ้า และภิกษุสงฆ์นั้น อนาถบิณฑิกเศรษฐีผู้เป็นน้องเขยของราชคหกเศรษฐี ก็ได้มาร่วมพิธีด้วย ได้ฟังธรรมเทศนาเรื่องอนุปุพพิกถาและอริยสัจ ๔ ในที่สุดบรรลุโสดาบัน ครั้งแล้วกลับไปยังกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล ปัจจุบันอยู่ในรัฐอุตตรประเทศ) อันเป็นนิวาสสถานของตน ก็ได้ขอซื้อสวนของเชตราชกุมาร (เจ้าเชต) เพื่อสร้างวิหารหลังใหญ่ ชื่อว่า เชตวันมหาวิหาร

และได้สร้างวิหารเล็ก ๆ รายทางทุกระยะ ๑ โยชน์ ระหว่างกรุงสาวัตถี กับกรุงราชคฤห์ ๔๕ วิหารถวายแก่พระพุทธเจ้าในพรรษาที่ ๓

สำหรับเชตวันมหาวิหารนี้ พระพุทธเจ้าได้ประทับจำพรรษานานที่สุดถึง ๑๙ พรรษา ในเวลา ๔๕ พรรษาที่พระพุทธเจ้าได้โปรดเวไนยสัตว์แห่งโลก

พระเชตวันมหาวิหารนี้ปัจจุบันยังคงมีอยู่ มีสภาพเป็นสวนสาธารณะ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๐๐–๓๐๐ ไร่มีทรากกุฏิวิหารที่พระพุทธเจ้าประทับ และอัครสาวกอยู่จำพรรษา มีต้นไม้และสนามหญ้ารื่นรมย์ และสวยงามมากพระสูตรที่สำคัญ ๆ เช่นมงคลสูตรเป็นต้น เกิดขึ้น ณ ที่นี้

๓. **นางวิสาขามหาอุบาสิกาผู้โสดาบัน** ได้มีจิตศรัทธาจำหน่ายเครื่องประดับ (มหารดาประสาท) มีราคาถึง ๔๐ โกฏิ (๔๐ ล้าน) สร้างบุพพารามถวายพระพุทธเจ้าใกล้กรุง-สาวัตถี ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือตรงกันข้ามกับพระเชตวันมหาวิหาร

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และมหากุศลที่ นางทองลิ่ม ทาหะพรหม ได้มีจิตศรัทธาบริจาคที่ดินจำนวน ๑๐๑ ไร่ เพื่อสร้างเป็นวัดพระพุทธศาสนา เป็นพุทธบูชาครั้งนี้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของนายไพบูลย์ ทาหะพรหม และดวงวิญญาณของปุพพการีชนของนางทองลิ่ม ทาหะพรหม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย จงรับทราบด้วยญาณวิถี แล้วอนุโมทนากองการกุศลนี้ หากได้รับทุกข์ก็ขอให้พ้นจากทุกข์หากได้รับสุขก็ขอให้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป และขอให้ท่านเจ้าภาพพร้อมด้วยบุตรธิดาและญาติมิตร จงประสบแต่ความสุขความเจริญ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ สมความมุ่งมาตรปราถนาทุกประการเทอญ. ฯ

ข้อมูลที่ควรทราบเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ

ข้อมูลประเทศต่างๆในทวีปอเมริกาเหนือ

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	อเมริกาเหนือ					
1	แคนาดา	ออตตาวา	3,851,802	อังกฤษ,ฝรั่งเศส	9 พฤศจิกายน 2488	1 กรกฎาคม วันชาติ
2	สหรัฐอเมริกา	วอชิงตัน ดี.ซี.	3,615,211	ชาวยุโรป	24 ตุลาคม 2488	4 กรกฎาคม วันชาติ
3	เม็กซิโก	เม็กซิโกซิตี้	761,600	เมสติโซ	7 พฤศจิกายน 2488	16 กันยายน วันเอกราช
	อเมริกากลาง					
1	คอสตาริกา	ซานโฮเซ	19,575	สเปนและเมสติโซ	24 ตุลาคม 2488	15 กันยายน วันเอกราช
2	เอลซัลวาดอร์	ซานซัลวาดอร์	8,260	เมสติโซ	24 ตุลาคม 2488	15 กันยายน วันเอกราช
3	กัวเตมาลา	กัวเตมาลาซิตี้	42,042	อเมริกันอินเดียน	21 พฤศจิกายน 2488	15 กันยายน วันเอกราช
4	ฮอนดูรัส	เตกูซิกัลปา	43,277	เมสติโซ	17 ธันวาคม 2488	15 กันยายน วันเอกราช
5	นิการากัว	มานากัว	53,938	เมสติโซ	24 ตุลาคม 2458	15 กันยายน วันเอกราช
6	ปานามา : สาธารณรัฐปานามา	ปานามาซิตี	29,208	มูแลตโต	13 พฤศจิกายน 2488	3 พฤศจิกายน วันเอกราช
7	เบลิซ	เบลโมแพน	22,966	เมสติโซ	–	–
8	ปานามา คะแนลโซน	-	1,432	เมสติโซ	–	–

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	หมู่เกาะอินเดียตะวันตก					
1	บาร์เบโดส์	บริดธ์เทาน์	166	นิโกร	9 ธันวาคม 2509	–
2	คิวบา : สาธารณรัฐคิวบา	ฮาวานา	44,218	สเปน	24 ตุลาคม 2488	–
3	สาธารณรัฐโดมินิกัน	ซานโตโดมิงโก	18,816	มูแลตโต	24 ตุลาคม 2488	17 กุมภาพันธ์ วันเอกราช
4	ไฮติ	ปอร์โตแปรงซ์	10,714	นิโกร	24 ตุลาคม 2488	22 พฤษภาคม วันอธิปไตยแห่งชาติ
5	จาเมกา	คิงสตัน	4,232	นิโกร,มูแลตโต	18 กันยายน 2505	5 สิงหาคม วันเอกราช
6	บาฮามาส	นัสซอ	5,386	นิโกร	18 กันยายน 2516	10 กรกฎาคม วันเอกราช
7	เกรนาดา	เซนต์จอร์เจส	133	นิโกรและมูแลตโต	พ.ศ. 2518	7 กุมภาพันธ์ วันเอกราช
8	ตรินิแดดและโตเบโก	ปอร์ตออฟสเปน	1,980	นิโกร, อินเดีย	–	–

ข้อมูลประเทศต่าง ๆ ในทวีปอเมริกาใต้

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
1	อาร์เจนตินา	บัวโนสไอเรส์	1,072,067	สเปน	24 ตุลาคม 2488	9 กรกฎาคม วันเอกราช
2	โบลิเวีย	ซูเคร	424,162	อเมริกันอินเดียน	14 พฤศจิกายน 2488	5–6 สิงหาคม วันเอกราช
3	สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล	บราซิเลีย	3,286,470	โปรตุเกส	24 ตุลาคม 2488	7 กันยายน วันเอกราช
4	ชิลี	ซานติอาโก	286,396	สเปน	24 ตุลาคม 2488	18-19 กันยายน วันเอกราช
5	โคลัมเบีย	โบโกตา	439,512	เมสติโซ	5 พฤศจิกายน 2488	20 กรกฎาคม วันเอกราช
6	เอกวาดอร์	คิโต	109,483	เมสติโซ	21 ธันวาคม 2488	10 สิงหาคม วันเอกราช
7	กายอานา	ยอร์ชเทาน์	83,000	นิโกรและ มูแลตโต	20 กันยายน 2509	2๖ พฤษภาคม วันเอกราช
8	ปารากวัย	อะซุนซิโอน	157,047	เมสติโซ	24 ตุลาคม 2488	14-15 พฤษภาคม วันเอกราช
9	เปรู	ลิมา	496,222	อเมริกันอินเดียน, เมสติโซ	31 ตุลาคม 2488	28-29 กรกฎาคม วันเอกราช
10	อุรุกวัย	มอนเตวิเดโอ	72,172	สเปน	18 ธันวาคม 2488	25 สิงหาคม วันเอกราช
11	เวเนซูเอลา	คารากัส	352,143	เมสติโซ	15 พฤศจิกายน 2488	5 กรกฎาคม วันเอกราช
12	ตรินิแดดและโตเบโก	ปอร์ตออฟสเปน	1,865	นิโกร, อินเดีย	18 กันยายน 2495	31 สิงหาคม วันเอกราช
13	สุรินัม (กิอานาเนเธอร์-แลนด์)	ปารามาริโบ	62,500	มูแลตโต	–	25 พฤศจิกายน วันเอกราช

ข้อมูลประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	ยุโรปเหนือ					
1	สาธารณรัฐฟินแลนด์	เฮลซิงกิ	130,119	ฟิน	14 ธันวาคม 2498	6 ธันวาคม วันเอกราช
2	เดนมาร์ก	โคเปนเฮเกน	16,619	เดนนิส	24 ตุลาคม 2488	5 มิถุนายน วันรัฐธรรมนูญ
3	ไอซ์แลนด์	เรกยะวิก	39,768	ไอซแลนด์	19 ธันวาคม 2489	1 ธันวาคม วันเอกราช
4	นอร์เว	ออสโล	125,181	นอร์เว	27 พฤศจิกายน 2488	17 พฤษภาคม วันรัฐธรรมนูญ
5	สวีเดน	สตอกโฮล์ม	173,665	สวีเดน	19 พฤศจิกายน 2489	6 มกราคม วันระลึกสามกษัตริย์
	ยุโรปตะวันตก					
1	เบลเยี่ยม	บรัสเซลส์	11,781	เฟลมมิง	27 ธันวาคม 2488	21–22 กรกฎาคม วันชาติ
2	ฝรั่งเศส	ปารีส	211,207	ฝรั่งเศส	24 ตุลาคม 2488	14 กรกฎาคม วันชาติ
3	ลักเซมเบอร์ก	ลักเซมเบอร์ก	998	เยอรมัน	24 ตุลาคม 2488	–
4	ไอร์แลนด์	ดับลิน	27,135	ไอริช	–	–
5	เนเธอร์แลนด์	อัมสเตอร์ดัม	12,978	ดัช	10 ธันวาคม 2488	30 เมษายน วันเฉลิมพระชนม์พรรษา
6	สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ	ลอนดอน	94,522	อังกฤษ	24 ตุลาคม 2488	–

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	ยุโรปใต้					
1	สาธารณรัฐประชาชนแอลเบเนีย	ติรานา	11,099	แอลเบเนีย	14 ธันวาคม 2498	–
2	สาธารณรัฐประชาชนบัลเกเรีย	โซเฟีย	42,729	บัลเกเรีย	14 ธันวาคม 2498	9-10 กันยายน วันอิสระภาพ
3	สหพันธ์สาธารณรัฐ สังคมนิยม ยูโกสลาเวีย	เบลเกรด	98,766	สลาฟ	24 ตุลาคม 2488	29-30 พฤศจิกายนวันสาธารณรัฐ
4	ซานมารีโน	ซานมาริโน	24	อิตาลี	–	–
5	กรีซ: สาธารณรัฐเฮลเลนิก	เอเธนส์	50,944	กรีก. เตอร์ก	25 ตุลาคม 2488	25 มีนาคม วันเอกราช
6	อิตาลี	โรม	116,303	อิตาลี	14 ธันวาคม 2498	25 เมษายน วันเอกราช
7	มอลตา	วัลเลตตา	122	มอลตา	1 ธันวาคม 2505	21 กันยายน วันเอกราช
8	สาธารณรัฐโปรตุเกส	ลิสบอน	35,510	โปรตุเกส	14 ธันวาคม 2498	5 ตุลาคม วันสถาปนาสาธารณรัฐ
9	สเปน	มาดริด	194,883	สเปน	14 ธันวาคม 2498	18 กรกฎาคม วันชาติ
10	นครรัฐวาติกัน	วาติกัน	017	อิตาลี	–	7 มิถุนายน 2472 เป็นรัฐอิสระ
11	อันดอร์รา	อันดอร์ราลาเวลลา	119	อันดอร์รา	–	–
12	โมนาโก	มอนติคาร์โล	433 เอเคอร์	อาหรับ	–	19 พฤศจิกายน วันชาติ

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	ยุโรปกลางและตะวัน-ออก					
1	สาธารณรัฐสังคมนิยมเชโกส-โลวะเกีย	ปราก	49,370	เชก, สโลวัก	24 ตุลาคม 2488	28 ตุลาคม วันชาติ
2	สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (เยอรมนีตะวันออก)	เบอร์ลิน (ตะวันออก)	41,659	เยอรมัน	18 กันยายน 2516	–
3	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (เยอรมนีตะวันตก)	บอนน์	95,742	เยอรมัน	18 กันยายน 2516	17 มิถุนายน วันชาติ
4	สาธารณรัฐประชาชนฮังการี	บูดาเปสต์	35,919	แมกยาร์	14 ธันวาคม 2498	7 พฤศจิกายน วันปฏิวัติ
5	สาธารณรัฐประชาชนโปแลนด์	วอร์ซอ	120,664	โปล	24 ตุลาคม 2488	22 กรกฎาคม วันชาติ
6	สาธารณรัฐสังคมนิยมโรมาเนีย	บูคาเรสต์	91,699	รูมาเนีย	14 ธันวาคม 2498	23–24 สิงหาคม วันอิสระภาพ
7	ลิคเตนสไตน์	วาดุซ	62	เยอรมัน	–	–
8	ออสเตรีย	เวียนนา	32,374	เยรอมัน	14 ธันวาคม 2498	26 ตุลาคม วันชาติ
9	สวิตเซอร์แลนด์	เบอร์น	15,941	สวิส	–	26 ธันวาคม วันนักบุญ
10	สหภาพโซเวียตรุสเซีย	มอสโก	8,672,172	40 เชื้อชาติ	24 ตุลาคม 2488	7–8 พฤศจิกายน วันปฏิวัติ

ข้อมูลประเทศต่าง ๆ ในทวีปอาฟริกา

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	อาฟริกาเหนือ					
1	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนแอลจีเรีย	แอลเจียร์	919,590	อาหรับ	8 ตุลาคม 2505	–
2	มาลี	บามาโก	463,947	ฮาเมติก, นิโกร	28 กันยายน 2503	22 กันยายน วันเอกราช
3	ชาด	เอ็นจาเมนา*	495,752	ฮามิติก	20 กันยายน 2503	13 สิงหาคม วันเอกราช
4	สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาชนอาหรับแห่งลิเบีย	ตริโปลี	679,358	อาหรับ	14 ธันวาคม 2498	24 ธันวาคม วันเอกราช
5	สาธารณรัฐอิสลามมอริเตเนีย	นูแอกชอต	419,229	อาหรับ	27 ตุลาคม 2504	–
6	โมร็อกโค	ราบาต	171,834	อาหรับ	12 พฤศจิกายน 2499	18 พฤศจิกายน วันเอกราช
7	ไนเจอร์	นีอาเม	489,189	เฮาซา	20 กันยายน 2503	3 สิงหาคม วันเอกราช
8	ตูนิเซีย	ตูนิส	63,378	เบอร์เบอร์	12 พฤศจิกายน 2499	20 มีนาคม วันเอกราช
9	สะฮาราสเปน	เอลอายูน	62,703	สเปน	–	–
10	สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์	ไคโร	386,100	ฮามิติกอาหรับ	24 ตุลาคม 2488	23 กรกฎาคม วันปฏิวัติ
11	สาธารณรัฐประชาธิปไตยซูดาน	คาร์ทูม	967,594	อาหรับ	12 พฤศจิกายน 2499	1 มกราคม วันเอกราช

*เอ็นจาเมนาเดิมชื่อ ฟอร์ตลามี เปลี่ยนชื่อเมื่อ พ.ศ. 2517

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	อาฟริกาตะวันตก					
1	สาธารณรัฐแกมเบีย	บันจูล	4,361	แมนดิงโก	21 กันยายน 2508	–
2	กานา	อักกรา	92,099	อักกาน	8 มีนาคม 2500	6 มีนาคม วันเอกราช
3	สาธารณรัฐกีนี	โคนากรี	94,926	เพิล	12 ธันวาคม 2501	2 ตุลาคม วันเอกราช
4	กินีบิสเซา	บิสเซา	13,950	นิโกร–ฮามิติก	พ.ศ. 2518	10 กันยายน วันเอกราช
5	ไอวอรี่โคสต์	อาบิดจัน	124,503	แอกนิส-อซันตี	20 กันยายน 2503	7 สิงหาคม วันเอกราช
6	ไลบีเรีย	มันโรเวีย	43,000	แอโฟรอเมริกัน	2 พฤศจิกายน 2488	26 กรกฎาคม วันเอกราช
7	สหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย	ลากอส	356,667	โยรูบา	7 ตุลาคม 2503	1 ตุลาคม วันชาติ
8	เซเนกัล	ดาการ์	75,750	วอลลอฟ	28 กันยายน 2503	4 เมษายน วันชาติ
9	เซียราเลโอน	ฟรีเทาน์	27,699	เมนเด, เทมเน	27 กันยายน 2504	27 เมษายน วันเอกราช
10	สาธารณรัฐโตโก	โลเม	21,853	อิวเว	20 กันยายน 2503	–
11	เบนิน (ดาโฮเม)	ปอร์โตโนโว	44,910	ฟอน	20 กันยายน 2503	1 สิงหาคม วันชาติ
12	สาธารณรัฐเคปเวอร์ค	ไปรอา	1,560	นิโกรและมูแลตโต	16 กันยายน 2518	กรกฎาคม 2518 ได้เอกราช
13	อัปเปอร์วอลตา	อูอากาดูกู	105,880	มอสซี่	20 กันยายน 2503	11 ธันวาคม วันเอกราช

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	อาฟริกากลาง					
1	สหพันธ์สาธารณรัฐแคเมอรูน	ยาอุนเด	183,568	บันตู	20 กันยายน 2503	1 มกราคม วันเอกราช
2	จักรวรรดิแอฟริกากลาง	บังกี	240,534	ฮามิติก	20 กันยายน 2503	13 สิงหาคม วันเอกราช
3	สาธารณรัฐประชาชนคองโก	บราซซาวิล	132,046	บันตู	20 กันยายน 2503	15 สิงหาคม วันเอกราช
4	สาธารณรัฐ ซาอีร์	กินซาซา	905,762	บันตู ซูดาน	20 กันยายน 2503	–
5	สาธารณรัฐ กาบอง	ลิเบรอะวิล	103,346	บันตู	20 กันยายน 2503	17 สิงหาคม วันเอกราช
6	อิเควตอเรียลกีนี	มาลาโบ	10,852	บันตู	12 พฤศจิกายน 2511	–
7	อังโกลา	ลูอันดา	481,351	บันตู	พ.ศ. 2519	17 พฤศจิกายน วันเอกราช
8	แซมเบีย	ลูซากา	290,584	บันตู	1 ธันวาคม 2507	24 ตุลาคม วันเอกราช
9	เซาโตเมและปรินซิเป	เซาโตเม	372	บันตู, โปรตุเกส	–	–
	อาฟริกาตะวันออก					
1	บุรุนดี	บุจุมบูรา	10,747	บันตู	26 กรกฎาคม 2505	1 กรกฎาคม วันเอกราช
2	เอธิโอเปีย	แอดดิสอาบาบา	471,776	ฮามิติก	24 ตุลาคม 2488	–
3	โมซัมบิก	มาปูโต	297,730	บันตู	–	25 มิถุนายน วันเอกราช
4	คีนยา	ไนโรบี	224,959	นิโกร	16 ธันวาคม 2506	12 ธันวาคม วันเอกราช

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิกสหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
5	สาธารณรัฐประชาธิปไตยมาลากาซี	ทานานารีฟ	230,035	โฮวา	–	26 มิถุนายน วันเอกราช
6	มาลาวี	ลิลองเว	46,066	บันตู	1 ธันวาคม 2507	–
7	รวันดา	คิกาลี	10,169	บันตู	18 กันยายน 2505	1 กรกฎาคม วันเอกราช
8	สาธารณรัฐประชาธิปไตยโซมาเลีย	โมกาดิสซู	246,201	ฮามิติก	20 กันยายน 2503	1 กรกฎาคม วันเอกราช
9	สหสาธารณรัฐแทนซาเนีย	ดาร์เอสซาลาม	326,819	บันตู	14 ธันวาคม 2504	9 ธันวาคม วันเอกราช
10	ยูกันดา	คัมปาลา	91,113	นิโลติก	25 ตุลาคม 2505	9 ตุลาคม วันเอกราช
11	คอโมโรส์	โมโรนี	838	บันตู	–	–
12	สาธารณรัฐจีบูตี	จีบูตี	8,800	บันตู	20 กันยายน 2520	–
13	มอริเชียส	ปอร์ตหลุยส์	800	อินเดีย	24 เมษายน 2511	–
14	เซเชลล์	วิกตอเรีย	145	บันตู	–	–
	อาฟริกาใต้					
1	บอตสวานา	กาโบโรน	222,000	บันตู	17 ตุลาคม 2509	30 กันยายน วันชาติ
2	แทรนสไก	อูมตาตา	17,116	บันตู	–	–
3	เลโซโธ	มาเซรู	11,716	บันตู	17 ตุลาคม 2509	–

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
4	สาธารณรัฐแอฟริกาใต้	ปริตอเรียเคปเทาน์	471,442	บันตู	7 พฤศจิกายน 2488	31 พฤษภาคม วันสาธารณรัฐ
5	โรดีเซีย	ซอลสเบอรี่	150,330	บันตู	–	–
6	สวาซิแลนด์	อึมบาบาน	6,700	สวาซิ	24 กันยายน 2511	6 กันยายน วันเอกราช
7	นามิเบีย (อาฟริกาตะวัน-ตกเฉียงใต้)	วินด์ฮุก	318,259	บันตู	–	–

ข้อมูลประเทศในทวีปออสเตรเลียและย่านแปซิฟิก

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
1	ออสเตรเลีย	แคนเบอร์รา	2,967,877	อังกฤษ	1 พฤศจิกายน 2488	29 มกราคม วันชาติ
2	นิวซีแลนด์	เวลลิงตัน	103,736	ชาวยุโรป	24 ตุลาคม 2488	–
3	ฟีจิ	ซูวา	7,060	อินเดีย, ฟีจิ	13 ตุลาคม 2513	–
4	นาอูรู	นาอูรู	8.2	นาอูรู	–	31 มกราคม วันเอกราช
5	ปาปัวนิวกินี	ปอร์ตมอร์สบี	178,260	มิลาเนเซีย	พ.ศ 2519	16 กันยายน วันเอกราช
6	ตองกา	นูกูอะโลฟา	270	โพลีนีเซียน	–	4 มิถุนายน วันเสรีภาพ-ประชาชน
7	ซามัวตะวันตก	อาปีอา	1,097	โพลินีเซียน	พ.ศ. 2519	–

ข้อมูลประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	เอเชียตะวันตกเฉียงใต้					
1	อิหร่าน	เตหะราน	636,203	เปอร์เซีย	24 ตุลาคม 2488	5 สิงหาคม วันรัฐธรรมนูญ
2	อิรัก	แบกแดด	173,260	อาหรับ	21 ธันวาคม 2488	–
3	อิสราเอล	เยรูซาเล็ม	7,992	ยิว	11 พฤษภาคม 2492	2 พฤษภาคม วันเอกราช
4	ราชอาณาจักรฮัชไมต์จอร์-แดน	อัมมัน	37,737	อาหรับ	14 ธันวาคม 2498	25 พฤษภาคม วันเอกราช
5	คูเวต	แอลคูเวต	6,178	คูเวต อาหรับ	14 พฤษภาคม 2506	25 กุมภาพันธ์ วันชาติ
6	เลบานอน	เบรุต	4,051	อาหรับ	24 ตุลาคม 2488	22 พฤศจิกายน วันเอกราช
7	ราชอาณาจักรซาอุดีอารเบีย	ริยาดห์	869,999	อาหรับ นิโกร	24 ตุลาคม 2488	23 กันยายน วันชาติ
8	สาธารณรัฐอาหรับซีเรีย	ดามัสกัส	71,498	อาหรับ	24 ตุลาคม 2488	–
9	ตุรกี	อังการา	301,380	เตอร์ก	24 ตุลาคม 2488	30 ตุลาคม วันชาติ
10	สาธารณรัฐอาหรับเยเมน (เยเมนเหนือ)	ซานา	74,000	อาหรับ	30 กันยายน 2490	–
11	สาธารณรัฐประชาชนเยเมน (เยเมนใต้)	เมดินาอัลเอซาบ	112,000	อาหรับ	14 ธันวาคม 2510	–
12	บาเรน	มานามา	231	อาหรับ	21 กันยายน 2514	–

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
13	ไซปรัส	นิโกเซีย	3,570	กรีก	20 กันยายน 2503	25 มีนาคม วันเอกราช
14	รัฐสุลต่านโอมาน	มัสแกต	82,000	อาหรับ	7 ตุลาคม 2514	–
15	กาตาร์	โดฮา	8,500	อาหรับ	พ.ศ. 2514	–
16	สหรัฐอาหรับ (แอมมิเรต)	อาบูดาบี	32,278	อาหรับ	–	–
17	อาฟกานิสถาน	กาบูล	250,000	ปาทาน	19 พฤศจิกายน 2489	28 พฤษภาคม วันเอกราช
	เอเชียตะวันออก					
1	สาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์)	ปักกิ่ง	3,691,502	จีน	25 ตุลาคม 2514	21 กันยายน วันสถาปนาสาธารณรัฐ
					–	
2	สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน)	ไทเป	13,880	จีน	–	10 ตุลาคม วันชาติ
3	ฮ่องกง	วิกตอเรีย	403	จีน	–	–
4	หมาเก๊า	หมาเก๊า	60	จีน	18 ธันวาคม 2499	–
5	ญี่ปุ่น	โตเกียว	142,726	ญี่ปุ่น	–	11 กุมภาพันธ์ วันชาติ
6	สาธารณรัฐประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ)	เปียงยาง	46,540	เกาหลี	–	–
7	สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)	เซอูล	38,004	เกาหลี		15 สิงหาคม วันเอกราช

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
8	สาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย	อูลันบาตอร์	592,664	มองโกล	27 ตุลาคม 2504	–
	เอเชียตะวันออกเฉียงใต้					
1	กัมพูชาประชาธิปไตย	พนมเปญ	69,898	เขมร เวียตนาม	14 ธันวาคม 2498	–
2	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	จาการ์ตา	575,893	ชวา และมาดูรา	28 กันยายน 2493	17 สิงหาคม วันเอกราช
3	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	เวียงจันทร์	91,428	ไทย–ลาว	14 ธันวาคม 2498	19 กรกฎาคม วันเอกราช
4	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	เคซอนซิตี	115,830	ฟิลิปปิโน (มาเลย์ + สเปน + จีน)	24 ตุลาคม 2488	12 มิถุนายน วันเอกราช
5	สหพันธ์มาเลเซีย	กัวลาลัมเปอร์	128,430	มาเลย์	17 กันยายน 2500	31 สิงหาคม วันชาติ
6	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สิงคโปร์	224	จีน	21 กันยายน 2508	9 สิงหาคม วันชาติ
7	ไทย : ราชอาณาจักรไทย	กรุงเทพ ฯ	198,455	ไทย	16 ธันวาคม 2489	5 ธันวาคม วันชาติ
8	สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียตนาม	ฮานอย	127,241	เวียตนาม	20 กันยายน 2520	2 กันยายน วันเอกราช
9	สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า	ย่างกุ้ง	261,789	พม่า	19 เมษายน 2491	14 พฤศจิกายน วันชาติ
10	บรูไน	บันดาร์เสรีเบกาวัน	2,226	จีน	–	–

ลำดับ	ประเทศ	เมืองหลวง	พื้นที่ (ตารางไมล์)	เชื้อชาติ (ส่วนใหญ่)	สมาชิก สหประชาชาติ	วันที่ระลึกสำคัญ
	เอเชียใต้					
1	สาธารณรัฐอินเดีย	นิวเดลี	1,176,150	อารยัน	30 ตุลาคม 2488	15 สิงหาคม วันเอกราช
2	สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน	อิสลามาบัด	310,401	บัญจาบ	30 ธันวาคม 2490	23 มีนาคม วันชาติ
3	สาธารณรัฐประชาชนบังคลาเทศ	ดักกา	55,126	บังคลี	พ.ศ. 2518	–
4	สาธารณรัฐศรีลังกา	โคลัมโบ	52,332	สิงหล	14 ธันวาคม 2498	4 กุมภาพันธ์ วันเอกราช
5	เนปาล	กาตมานดู	54,362	เนปาล	14 ธันวาคม 2498	10 กุมภาพันธ์ วันประชาธิปไตย
6	ภูฐาน	ทิมพู	18,147	มองโกล	21 กันยายน 2514	–
7	สาธารณรัฐมัลดิฟส์	มาเล	115	สิงหล	21 กันยายน 2508	–
8	สิกขิม	กังต็อก	2,744	สักขิม	–	–
9	หมู่เกาะกอโมโร	โมโรนี	340	อาหรับ	–	–

